

Çocuk İşçiliği Araştırması Niceliksel Araştırma Raporu

1. METODOLOJİ

1.1.Örneklem

“Bir Çocuk Hakkı İhlali: Ev İçi Çocuk İşçiliği” projesi kapsamında hedeflenen çalışmalardan biri olan niceliksel veri elde etme süreci, yöntemi ve analizi bağlamında güven ölçütleri dahilinde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama sürecinde, İstanbul ili Şişli ve Üsküdar ilçelerinde ev içi çocuk işçiliğine dair nedenler ve çocukların ev içi işçiliğine katılım süreçleri araştırılmış, ayrıca ev içi kadın emeğine ve kayıt dışı fason üretimin yeni alanları haline gelmiş olan ev içi atölyelere dair bilgiler elde etmek amacıyla anket formlarında ek sorular oluşturulmuştur. Yapılan bu çalışma ile güvenli ve kullanılabilir veri elde edilmiştir. Veriler, 202 hane ile yapılmış olan ve 193’ü geçerli sayılan niceliksel araştırma yöntemi ile yapılandırılmış görüşme formlarına bağlı kalınarak toplanmıştır. Nicel veri toplama sürecinde çocukların ve kadınların hane içindeki durumu ile ilgili gerekli hassasiyet gösterilmiştir.

Niceliksel araştırma yöntemi kullanılarak İstanbul’da Şişli ve Üsküdar ilçelerinde ev içi çocuk işçiliğine dair güvenilir veriler elde edilmesi amaçlanmıştır. Yapılan analizlerle ev içi çocuk işçilerin ve ebeveynlerin yaş grubu, eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik durumları, evde yapılan işlerin türleri, çocuk işçiliğine dair algılar gibi sorular sorularak veriler elde edilmiştir.

1.2.Örneklem Seçimi

Projenin örnekleme oluşturulurken, fason ve merdiven altı çalışma koşullarının yoğun olduğu İstanbul ili araştırma evreni olarak baz alınmış; bu bağlamda Şişli ve Üsküdar ilçelerinde yaşayan, ev içinde fason işçilik yapan ve bu işlerde çocuklarını da kısmen ya da sürekli bir şekilde çalıştıran ailelerle görüşülmüştür. 101’i Şişli ilçesinde, 101’i Üsküdar ilçesinde olmak üzere, toplam 202 görüşme gerçekleştirilmiş olup; 9 anket görüşülen kişilerin görüşme esnasındaki türlü gerekçeleri nedeniyle iptal edilmiş; kalan 193 görüşme değerlendirme kapsamına alınarak anket sonuçları oluşturulmuştur. Söz konusu ilçelerde proje koordinatörü ve anketörün pilot görüşmeler gerçekleştirmek amacıyla yapmış olduğu ev ziyaretleri aracılığıyla bir ağ bulunmuş ve bu ağdan hareketle “kar topu” yöntemi ile kalan örnekleme ulaşılmıştır. Görüşmeler hanelerdeki ebeveyn kadınlar ile birebir ve başbaşa yapılmış; veriler bu görüşmelerin formlarından elde edilmiştir.

1.3.Katılımcının Sınırlılığı

Proje kapsamında Katılımcının sınırları her ilçeden 100'er aile (toplamda 200 aile) olarak belirlenmiştir. Ancak, bu araştırma süresince yürütülen görüşmelerde çocuk işçiliği gibi netameli bir konunun gerilimli ülke gündemi nedeniyle de hayli saklı tutulduğu gözlenmiş ve bu nedenle 9 görüşme türlü nedenlerle iptal edilmiştir. Ayrıca, görüşülenlerden bazıları da çocuklarını çalıştırmadıkları yönünde beyanlarda bulunmuştur. Dolayısıyla, yapılmış olan toplamda 202 görüşmeden 193'ü esas alınmıştır. Bu vesileyle, konunun hassasiyeti ve güncel politik koşullar nedeniyle gerçek verilere erişimde büyük zorluk yaşandığı belirtilmelidir.

1.4. Veri Girişi ve Analizi

Niceliksel araştırmanın veri girişi ve analizi Statistical Package for the Social Sciences (SPSS – 24. package) programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin tablo dökümlerindeki görsel düzenleme için de Microsoft Excell programından faydalanılmıştır. Veri girişi araştırmanın ikinci ayından itibaren yapılmaya başlanmıştır.

2. TABLOLAR – PROJENİN NİCEL BULGULARI

2.1. Sosyo Ekonomik Veriler

Niceliksel araştırma için görüşülenlerin sosyo ekonomik desibellerini belirlemek amacıyla yöneltilmiş öncelikli soruların cevapları aşağıdaki gibidir:

Tablo-1: Katılımcının İkameti

Görüşme Senti/Mahallesi		
	Sıklık	Oran %
Şişli	101	52.3
Üsküdar	92	47.7
Toplam	193	100.0

Tabloda görüldüğü üzere görüşülen hanelerin %52'si Şişli, %48'i ise Üsküdar ilçelerinde ikamet etmektedir.

Tablo-2: Katılımcının Doğum Yeri

Doğum yeri		
	Sıklık	Oran %
Köy	106	54.9
Kasaba	37	19.2
Kent	50	25.9
Toplam	193	100.0

Katılımcıların doğum yeri %55 gibi yoğunluklu bir oranla “Köy” olarak görülmektedir. Bu büyük payı %26’ı ile “Kent” takip etmekte ve son olarak Katılımcının %19’u “Kasaba” doğumlu olduğunu belirtmektedir.

Tablo-3: Katılımcının Yaş Dağılımı

Yaş		
	Sıklık	Oran %
23-27	13	6.7
28-32	31	16.1
33-38	61	31.6
39-44	39	20.2
45-49	30	15.5
50 üstü	19	9.9
Toplam	193	100.0

Görüşülen ebeveyn kadınların ağırlıklı olarak %32’si “33-38” yaş aralığındadır. Bu oranı %20 ile “39-44”, %16 ile “28-32” ve %15.5 ile “45-49” yaş aralıkları takip etmektedir. Görüşülen kadınların sadece %7’si genç anne olarak niteleyebileceğimiz “23-27” yaş aralığındayken; “50 yaş üstü” %10’dur.

Tablo-4: Katılımcının Eğitim Durumu

Eğitim durumu		
	Sıklık	Oran %
Okur-Yazar değil	40	20.7
Okur-Yazar	24	12.4
İlkokul	95	49.2
Ortaokul	24	12.4
Lise	7	3.6
Üniversite	3	1.6
Toplam	193	100.0

Tabloda da görüldüğü gibi, Şişli ve Üsküdar ilçelerinde çocukların ev içi işçilik ve fason işçilik hallerini araştırmak üzere görüşülen ebeveyn annelerin yarıya yakını (%49.2) sadece İlkokul eğitimlerini tamamlamıştır. Yine bu annelerin beşte biri (%20.7) okur yazar olmamakla beraber; okur yazar oranı ise %12.4’tür. Ortaokul eğitimi almışların oranı da %12.4 iken Lise ve üstü eğitim düzeyine sahip ebeveyn annelerin oranı toplamda sadece %5.2’ye tekabül etmektedir. Dolayısıyla, eğitim düzeyi ve yapılan nitelik gerektirmeyen ev içi işin birbiriyle ters orantılı olduğu söylenebilir.

Tablo-5: Katılımcının Medeni Durumu

Medeni durum		
	Sıklık	Oran %
Evli	184	95.3
Eşi vefat etmiş.	5	2.6
Boşanmış	4	2.1
Toplam	193	100.0

Proje süresince görüşülen 193 ebeveyn kadının %95 gibi büyük bir oranı evliken toplamda sadece %4.7'lik bir kısmı eşi vefat etmiş ya da boşanmış olarak görülmektedir. Evliliğin, kadınların istihdama katılımını olumsuz yönde etkilediği ve ev içi işe yönlendirdiği belirtilebilir.

Tablo-6: Örneklem kaç yıldır İstanbul'da yaşıyor?

Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
5 yıldan az	4	2.1
6-10 yıldır	22	11.4
11 yıldan fazla	167	86.5
Toplam	193	100.0

Görüşülenlerin %86.5'i 11 yıldan fazladır İstanbul'da yaşamaktadır. %11.4'ü "6-10" yıl arasında İstanbul'a gelmiş olanların yanı sıra, son 5 yılda İstanbul'a yerleşenlerin oranı sadece %2.1'dir. Bu tablodan; uzun süre İstanbul'da yaşıyor olmanın fason iş veren ağlara ulaşımında bir avantaj olduğu sonucu çıkarılabilir.

Tablo-7: Katılımcının başka bir mesleği (düzenli bir işi) var mı?

Başka bir mesleğiniz (düzenli bir işiniz) var mı?		
	Sıklık	Oran %
Evet	131	67,9%
Hayır	62	32,1%
Toplam	193	100.0

Görüşülenlerin %68'i ev içinde yaptığı fason işler dışında başka bir mesleği olduğunu belirtmiştir. %32'si ise başka bir mesleği olmadığını ifade etmiştir.Tablo 8'de ise,düzenli bir işi olduğunu belirtenlerin söz konusu işlerinin neler olduğu belirtilmektedir.

Tablo-8: Katılımcının başka bir mesleği (düzenli bir işi) var ise nedir?

Başka bir mesleğiniz (düzenli bir işiniz) var ise nedir?			
	Sıklık	Geçerli Oran %	Toplam İçi Oran %
Ev emekçisi.	82	62,6%	42,5%
Nitelik gerektirmeyen meslekler	26	19,8%	13,5%
Sanatkar.	7	5,3%	3,6%
Hizmet ve satış elemanı.	4	3,1%	2,1%
Nitelikli tarım, ormancılık, su ürünü çalışanı.	4	3,1%	2,1%
Profesyonel meslek mensubu (Öğretmen, Avukat, Doktor..)	1	0,8%	0,5%
Büro hizmetlerinde çalışan eleman.	1	0,8%	0,5%
Diğer	6	4,6%	3,1%
Evet diyenler içindeki Toplam	131	100.0	.
Toplam	193	.	100

Tablo 7’deki düzenli iş meslek sorusunu detaylandırmak amacıyla yönlendirilmiş olan bu sorudan elde edilen verilerde dikkat çeken nokta, ebeveyn annelerin %42.5’inin “Ev emekçisi” sıfatını bir meslek olarak görmeleridir. %13.5’i “Nitelik gerektirmeyen meslek sahibi”, %3.6’sı “Sanatkar”, %2.1’er oranla “Hizmet ve satış elemanı” ve “Nitelikli tarım, ormancılık, su ürünü çalışanı” %0.5’er oranla “Profesyonel meslek mensubu” ve “Büro hizmetlerinde çalışan eleman” yanıtlarını veren Katılımcının %3.1’i ise “diğer” mesleklerde çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Tablo-9: Katılımcı ev içi işçiliklerde hangi alanlardaki işlerde çalışıyor?

Ev içi işçiliklerde hangi alanlardaki işlerde çalışıyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
Hafif tekstil	93	48,2%
Boncuk / Boncuk işleme	25	13,0%
Süs eşyası	17	8,8%
Oya/Dantel/Örgü/Yazma/Piko/ Boncuk süsleme gibi el işleri	16	8,3%
Çiçekçilik	11	5,7%

Takı kolye yapımı	5	2,6%
Fermuarçılık	5	2,6%
Elektronik	4	2,1%
Sigara paketleme	4	2,1%
Evden gıda / yemek satışı	3	1,6%
Kese kağıdı, broşür, etiket vb. yapımı.	3	1,6%
Nikah şekeri yapımı	2	1,0%
Midyecilik	2	1,0%
Kalem yapımı	2	1,0%
Hafif sanayi	1	0,5%
Toplam	193	100%

Katılımcıların en yoğun çalıştığı alan %48 ile “Hafif tekstil”dir. Bunu, %13 ile “Boncuk /boncuk işleme”, %9 ile “Süs eşyası”, %8 ile “Oya/Dantel/Örgü/Yazma/Piko/ Boncuk süsleme gibi el işleri”, %6 ile “Çiçekçilik”, %2.6’şar “Takı kolye yapımı” ve “Fermuarçılık”, %2.1’er “Elektronik” ve “Sigara paketleme”, %1.5’er “Evden gıda / yemek satışı” ve “Kese kağıdı, broşür, etiket vb. yapımı”, %1’er “Nikah şekeri yapımı”, “Midyecilik” ve “Kalem yapımı” ve %0.5 ile “Hafif sanayi” izlemektedir. Sonuç olarak katılımcıların %72’si Hafif tekstil ve yan dallarında (Boncuk/Boncuk işleme, Oya/Dantel/Örgü/Yazma/Piko/ Boncuk süsleme gibi el işleri, Fermuarçılık)eviçi işçilik yapmaktadır.

Tablo-10: Katılımcıdan başka haneye gelir getiren kimse var mı?

Haneye sizden başka gelir getiren kimse var mı?		
	Sıklık	Oran %
Evet	184	95.3
Hayır	9	4.7
Toplam	193	100.0

Ev içi işçilik yapan hanelerde görüşülen kadınların %95’i haneye kendisi dışında da gelir getiren kimseler olduğunu belirtmektedir. Hanelerin kalan %5’inde ise tek gelir kaynağı görüşmeyi gerçekleştiren kişidir. Bu durum, hanede ev içi işçiliğin yoğunluklu olarak ek gelir kaynağı amacıyla yürütüldüğünü göstermektedir.

Tablo-11: Haneye gelir getiren diğer kişiler kimdir?

Haneye gelir getiren diğer kişiler kimdir?		
	Sıklık	Oran %
Eşim	145	75.1
Eşim + Çocuğum/Çocuklarım	25	13.0
Çocuğum/Çocuklarım	13	6.7
Aynı hane içinde yaşayan akrabalar.	1	.5

Cevap yok	9	4.7
Toplam	193	100.0

Ebeveyn annelerin %75'i haneye gelir getiren diğer kaynağı "Eşim" olarak nitelerken, hanede hem eşin hem de çocukların gelir kaynağı olduğu oran % 13'tür. Yine, haneye gelir getiren bir diğer kaynak %7'ye yakın bir oranla "Çocuğum / Çocuklarım" olarak ifade edilirken, "Aynı hanedeki diğer akrabalar" ve "Cevap yok" yanıtları toplamda %5 gibi düşük bir oranla yanıtlanmıştır. Bu sonuçlar; haneye giren gelirin %20'sinde çocuk emeğinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo-12: Eve alınan iş dışında haneye giren aylık toplam gelir nedir?

Eve aldığınız iş dışında hanenize giren aylık toplam gelir nedir?		
	Sıklık	Oran %
600 ve altı	1	.5
601 – 1200	16	8.3
1201- 1800	64	33.2
1801- 2400	52	26.9
2401- 3000	37	19.2
3001- 3600	10	5.2
3600 üstü	7	3.6
Diğer / Bilmiyorum	5	2.6
Eve aldığımız iş dışında gelir yok.	1	.5
Toplam	193	100.0

Haneye giren toplam gelirlerine dair verilerde %42'lik bir oranın 1800 TL ve altı gelir grubunda olduğu görülmektedir. Bu rakam DİSK-AR 'ın ebeveynlerin çalıştığı 4 kişilik bir aileye alt sınır olarak işaret ettiği 1900TL'lik en düşük asgari ücret bedelinden bile düşüktür. ¹1800-3600 TL arası geliri olan haneler ise Katılımcının %51'idir. Bu gelir grubu da, Türk-İş'in Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Raporuna² göre 4.665 TL'lik yoksulluk sınırının altındadır. 3600 TL üstü gelir beyan edenler sadece %3.6 ile sınırlıyken, %3 lük bir oran ise "Diğer/Bilmiyorum" ve "Eve aldığımız iş dışında gelir yok" beyanında bulunmuştur.

Tablo-13: Hane içi aylık ortalama harcama ne kadardır?

Hane içi aylık ortalama harcamanız ne kadardır?		
	Sıklık	Oran %
600 ve altı	7	3.6

¹1300 TL Yetersiz: Yeni Yılda Da Asgari Sefalet Devam Ediyor, son güncelleme 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2015/12/1300-tl-yetersiz-yeni-yilda-da-asgari-sefalet-devam-ediyor/>

² Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı, Türk-İş Haber Bülteni, 26 Aralık 2016

601 – 1200	45	23.3
1201- 1800	38	19.7
1801- 2400	40	20.7
2401- 3000	36	18.7
3001- 3600	11	5.7
3600 üstü	7	3.6
Diğer / Bilmiyorum	9	4.7
Toplam	193	100.0

Aylık ortalama gider sorusuna verilen yanıtların %3.6'sı “600 ve altı”, %23.3'ü “601-1200”, %19.7'si “1201-1800”, %20.7'si “1801-2400”, %18.7'si “2401-3000”, %5.7'si “3001-3600” ve %3.6'sı 3600 üstü şeklindedir. %4.7 ise “Diğer / Bilmiyorum” beyanında bulunmuştur.

Tablo-14: Katılımcı haneye giren aylık toplam gelirden biriktirebiliyor mu?

Hanenize giren aylık toplam gelirden biriktirebiliyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Biriktiriyorum	47	24.4
Biriktiremiyorum	145	75.1
Cevap yok	1	.5
Toplam	193	100.0

Araştırmaya katılmış her dört kişiden üçü elde ettikleri toplam gelirden biriktiremediklerini beyan etmektedir. Yaklaşık dörtte biri ise “biriktiriyorum” yanıtı vermiştir.

Tablo-15: Katılımcı haneye giren aylık toplam gelirden nasıl biriktirebiliyor?

Hanenize giren aylık toplam gelirden nasıl biriktiriyordunuz?		
	Sıklık	Oran %
Biriktiremiyorum.	145	75.1
Biriktirip çocukların ihtiyaçlarına harcıyorum.	29	15.0
Borç ödüyorum. (Ev, Kredi vb.)	4	2.1
Biriktirip bankaya/altına yatırıyorum.	9	4.7
Biriktirip evdeki erkeklere veriyorum.	2	1.0
Biriktirip peşinat yapacağız.	1	.5
Tapu almak için biriktiriyorum.	1	.5
İş kurmak için biriktiriyorum.	1	.5
Cevap yok	1	.5

Toplam	193	100.0
--------	-----	-------

Katılımcıların %75'i hiç birikim yapamadığını belirtmiştir. %17's'i ise belirli bir miktar biriktirse bile ailenin ihtiyaçları ve borçları için harcamaktadır. Bu ailelerin bir kısmı (%15) biriktirdiği parayı çocukların ihtiyaçları için kullanmaktadır. Tabloya bakarak ailelerin yalnız %6.2'sinin gerçek anlamda birikim yapabildiği söylenebilir.

Tablo-16: Katılımcının gayrimenkulü var mı?

Gayrimenkulünüz var mı?		
	Sıklık	Oran %
Evet	80	41.5
Hayır	113	58.5
Toplam	193	100.0

Katılımcıların %58.5'inin bir gayrimenkulü yoktur. %41.5'i ise bir gayrimenkulü olduğunu belirtmiştir.

Tablo-17: Katılımcının şu anda oturduğu ev kendisine mi ait?

Şu anda oturmakta olduğunuz ev size mi ait?		
	Sıklık	Oran %
Kendi mülkiyetimde.	64	33.2
Aileden birine ait.	24	12.4
Bir tanıdık/ortakla beraber.	3	1.6
Kira.	102	52.8
Toplam	193	100.0

Katılımcıların %33'ü kendi konutlarında ikamet etmekteyken; %53'ü ise kiracıdır. %14'ü ise "Aileden birinin" yahut "Bir tanıdıkla / ortakla beraber" alınmış evde yaşamaktadır.

2.2. Çalışan ve Sosyal Şartlar Verileri

Tablo-18: Katılımcının bulunduğu evde kaç kişi çalışıyor?

Bu evde kaç kişi çalışıyor?		
	Sıklık	Oran %
1 Kişi	129	66.8
2-5	59	30.6
6-10	1	.5
Çalışan yok / Emekli	2	1.0
Cevap yok	2	1.0
Toplam	193	100.0

Verilen yanıtların %67 gibi büyük bir kısmı hanede sadece 1 kişinin çalışıyor olduğu yönündedir. %31'i "2-5" çalışanın olduğunu belirtirken, diğer yanıtlar toplamda %2.5luk bir oranda kalmaktadır.

Tablo-19: Katılımcının bulunduğu evde hane dışında çalışan kadın sayısı kaçtır?

Çalışan Kadın		
	Sıklık	Oran %
Var	34	17.6
Yok	159	82.4
Toplam	193	100.0

Görüşülen hanelerdeki ebeveyn annelerin verdiği yanıtlara göre hanede herhangi bir işte çalışan kadın oranı sadece %17.6 şeklindedir. %82.4'ü ise kadınların çalışmadığını belirtmiştir. Bu veriler dahilinde, çalışma yaşamında ev içi emeğin anketi yanıtlayan kadınlarca da çoğunlukla önemsenmediği sonucuna varılabilir.

Tablo-20: Katılımcının bulunduğu evde hane dışında çalışan erkek sayısı kaçtır?

Çalışan Erkek		
	Sıklık	Oran %
Var	172	89.1
Yok	21	10.9
Toplam	193	100.0

Hanede çalışan kadın ile ilgili olan Tablo-19 ile zıtlık oluşturacak şekilde; görüşülen hanelerdeki çalışmayan erkek oranı %11 iken çalışan erkek oranı %89'dur.

Tablo-21: Katılımcının bulunduğu evde hane dışında çalışan kız çocuk sayısı kaçtır?

Çalışan Kız Çocuk		
	Sıklık	Oran %
Var	17	8.8
Yok	176	91.2
Toplam	193	100.0

Örneklemdaki hanelerde hane dışında çalışan kız çocuk oranı %9 iken herhangi bir işte çalışmayan kız çocuk oranı %91'dir.

Tablo-22: Katılımcının bulunduğu evde hane dışında çalışan erkek çocuk sayısı kaçtır?

Çalışan Erkek Çocuk		
	Sıklık	Oran %
Var	32	16.6

Yok	161	83.4
Toplam	193	100.0

Hane dışında çalışan erkek çocuk oranı ise, önceki tablodaki kız çocuk oranlarının neredeyse iki katına tekabül edecek şekilde %16.6 olarak görülmektedir. Çalışmayan erkek çocuk oranı %83.4'tür.

Tablo-23: Aile bireylerinin sosyal ya da sağlık güvencesi var mı?

Aile bireylerinin sosyal ya da sağlık güvencesi (GSS) var mı?		
	Sıklık	Oran %
Evet var. Sigortalıyız.	137	71.0
Evet var. Yeşil kartlıyız.	30	15.5
Evet var. Bağ-kur yatırıyoruz.	7	3.6
Bireysel emeklilik	1	.5
Hayır yok.	18	9.3
Toplam	193	100.0

Katılımcıların toplamda %90.6'sı sigorta vb. sağlık ve sosyal güvencelere bağlıken %9.3'ünün herhangi bir sağlık ya da sosyal güvencesi bulunmamaktadır.

Tablo-24: Hanedeki aile bireyleri kimin sosyal güvencesinden yararlanıyor?

Aile bireyleri kimin sosyal güvencesinden yararlanıyor?		
	Sıklık	Oran %
Babanın/Annenin sigortası.	140	72.5
Yeşil kartlıyız.	30	15.5
Babanın/Annenin özel sağlık sigortası.	1	.5
Sosyal güvencemiz yok.	17	8.8
Kendi sigortam.	1	.5
Çocukların sigortası.	4	2.1
Toplam	193	100.0

Hanelerin %72.5'i Babanın/Annenin sigortasından yararlanmaktayken, %15.5'i ise yeşil kart kullanmak durumundadır. Kendisine ya da çocuklarına ait sigorta kullananların oranı toplamda %3.1'dir. "Sosyal güvencemiz yok" cevabı %8.8'dir.

Tablodaki verilerden anlaşılacağı üzere, Tablo 20'de belirtilmiş olan çalışan hane içi erkek sayısı ise birlikte değerlendirildiğinde eve ekmek getirenin (Male breadwinner) hanedeki erkek olduğu ve ataerkil toplumsal rol modellerinin, iş gücü / formel sektör(employment / formal sector) bağlamında yeniden üretildiği görülmektedir.

2.3.Ev İçi Çocuk İşçiliği Verileri

Tablo-25: Katılımcı çocuğunu belirtilen işlerden biri veya bir kaçında çalıştırıyor mu?

Çocuğunuzu aşağıda sıralanan ev içi işlerden herhangi biri veya birkaçında çalıştırıyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Evet	142	73.6
Hayır	39	20.2
Cevap yok	12	6.2
Toplam	193	100.0

Görüşülen hanelerdeki ebeveyn annelerin %74'ü çocuklarını belirtilmiş olan işlerden en az birinde çalıştırdığını ifade etmiştir. Çalıştırmadığını belirten ailelerin oranı %20 iken herhangi bir cevap vermeyen görüşmecilerin oranı da %6'dır. Tablo 26'da ise, bu soruya evet yanıtı verenlerin çocuklarını hangi işlerde çalıştırdığına dair detaylar yer almaktadır.

Tablo-26: Katılımcının çocuğu belirtilen işlerden herhangi birini yapar mı?

Ev içinde çocuğunuz aşağıdaki işlerden herhangi birini yapar mı?			
	Sıklık	Oran %	Geçerli Oran %
Ev içine aldığımız fason işler	84	43.5%	28%
Ev içine aldığımız fason işlerde el altında yardım	33	17.1%	11%
Ev temizliği	92	47.7%	30.6%
Çamaşır/Bulaşık	21	10.9%	7%
Çocuk bakımı	14	7.3%	4.6%
Ütü	4	2.1%	1.3%
Markete / Bakkala gönderiyorum.	3	1.6%	1.1%
Çiçek yapımı.	2	1.0%	0.6%
Hepsini	1	0.5%	0.3%
Yaşlı bakımı	0	0.0%	0.0%
Çocuklar büyük	2	1.0%	0.6%
Hiçbiri	44	22.8%	14.7%
Geçerli yanıt sayısı	300	155.5%	100%

Birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği bu soruda görüşmecilerden elde edilen toplamda 300 yanıtlık veriler ışığında; çocukların fason işleri, ev işleri ve bakım olarak üç başlık altında çalıştığı söylenebilir. Toplam örnekleme, çocukların %39'u fason işlerde

çalıştırılırken %41'i ise ev temizliği, çamaşır/bulaşık, ütü, markete/bakkala gönderme vb işler gelmektedir.

Ayrıca, çocukların %4.6'lık bir oranı evdeki "çocuk bakımı"nda çalıştırılırken "yaşlı bakımı"nda hiç çocuk çalıştırılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, çocukların yaşlı bakımında çalıştırılmasının bir çocuk evliliği meselesi olduğu yönündeki iddiasına dair Doç. Dr. Özgür Arun'un çalışmasına da bakılabilir.³

Tablo-27: Katılımcının ev içinde çalışan çocuk sayısı kaçtır?

Ev içinde çalışan çocuk sayınız kaçtır?		
	Sıklık	Oran %
1 çocuk	103	53.3
2 çocuk	35	18.1
3 çocuk	2	1.0
Yok / Cevap Yok	54	27.5
Toplam	193	100.0
Toplam Çalıştırılan Çocuk	179	

Katılımcıların çocuklarının yaşı (Tablo-30/31), eğitim durumu (Tablo-32/33) ve ev içi işçilikteki çalışma saatlerine (Tablo-34/35) yönelik sorulara verdikleri yanıtlardan derlenen sayılara göre toplam ev içi çalışan çocuk sayısı, ev içi çalışan kız çocuğu sayısı ve ev içi çalışan erkek çocuk sayısı derlenmiştir.

Bu hesaplama göre örnekleme yer alan 193 hanede toplamda 179 çocuğun bilgisine erişilebilmiştir. Bu çocukların 128'i kız çocuğu 51'i ise erkek çocuğudur.

Ayrıca katılımcıların %27'5'lik bir kısmı ev içinde çocuk çalışkan olmadığını belirtmiştir. %53'ü ise en az 1 çocuk çalıştırdığını belirtmiştir. Görüşülenlerin %36'sı ise 2 çocuk ve üzeri çalıştırdığını beyan etmiştir. Bu oranlar, çocuğun ev içi emeğinin işçilik olarak görülmediğini düşündürmektedir.

Tablo-28: Katılımcının ev içinde çalışan kız çocuk sayısı kaçtır?

Ev içinde çalışan kız çocuk sayınız kaçtır?		
	Sıklık	Oran %
1 çocuk	91	47.2
2 çocuk	17	8.8
3 çocuk	1	.5
Yok / Cevap Yok	84	43.5
Toplam hane	193	100.0
Toplam çalıştırılan kız çocuk sayısı	128	-

³Yaşlanmaya hazır mıyız?, Röportaj – Özgür Arun, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://www.sivilsayfalar.org/yaşlanmaya-hazir-miyiz/>

193 hanenin 109'unda toplamda 128 kız çocuğunun ev içinde çalıştırıldığına dair yanıt alınmıştır. %47'si evde en az 1 kız çocuğunu çalıştırmaktadır. 2 kız çocuğu çalışan hane oranı %9, 3 çocuk çalıştıran örneklem ise %0.5 olarak görülmektedir. Dolayısıyla, katılımcıların toplamda %56.5'inin kız çocuklarını ev içi işçilikte çalıştırdığı görülmektedir. Tablo 21'deki %8.8'lik ev dışı çalışan kız çocuk oranına kıyaslandığındaysa, kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında hane içinde tutulduğu sonucuna varılabilir.

Tablo-29: Katılımcının ev içinde çalışan erkek çocuk sayısı kaçtır?

Ev içinde çalışan erkek çocuk sayınız kaçtır?		
	Sıklık	Oran %
1 çocuk	45	23.3
2 çocuk	3	1.6
Yok / Cevap Yok	145	75.1
Toplam	193	100.0
Toplam çalıştırılan erkek çocuk sayısı	51	-

Toplamda 48 hanede ise 51 erkek çocuğun ev içinde çalıştırıldığına dair yanıt alınmıştır. Tablo 22'de ifade edilen %16.6'lık erkek çocuk ev dışı çalışma oranı ile kıyaslandığında ev içinde çalışan çocuk oranının da kısmen yükseldiği görülmektedir. Tablo 21, 22, 28 ve 29 ortak değerlendirildiğindeyse, kız çocuklarının ev içi çalışma oranlarının (%56.5) erkek çocuklarından (%8.8) 7 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, ailelerin ev içi veya dışında çalışma kavramına toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden bakışı irdelenebilir.

Tablo-30: Katılımcının ev içinde çalışan kız çocuğunun yaşı kaçtır?

Ev içinde çalıştırdığınız kız çocuğunuzun yaşı kaçtır?			
	Kız çocuk sayısı	109 Haneye Oran %	Kız çocuk sayısına Oran %
7 yaş altı	3	2,7%	2,4%
8 - 12	55	50,5%	43,3%
13 - 15	38	34,9%	29,9%
15 yaş üstü	32	29,4%	25,2%
Kız çocuk yok/cevap yok	84	-	-
Toplam kız çocuk sayısı	127	-	100

Hanedeki toplam kız çocuklarının %56.5'sine tekabül eden, görüşülen 193 haneden 109'unda ev içi işçilik yapan 127 kız çocuğu bulunmaktadır. Bu çocukların yaş

ortalaması %43 ile “8-12” yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu oranı %30 ile “13-15” yaş aralığı takip etmekte, %25’lik bir orandaysa “15 yaş üstü” çalışan çocuk görülmektedir. %2.4’lük bir oran ise 7 yaş altı çocuk çalıştırdığını belirtmiştir.

Tablo-31: Katılımcının ev içinde çalışan erkek çocuğunun yaşı kaçtır?

Ev içinde çalıştırdığınız erkek çocuğunun yaşı kaçtır?			
	Erkek çocuk sayısı	47 Haneye Oran %	Erkek çocuk sayısına Oran %
7 yaş altı	2	4,3%	4,1%
8 - 12	26	55,3%	53,1%
13 - 15	13	27,7%	26,5%
15 yaş üstü	8	17,0%	16,3%
Erkek çocuk yok / cevap yok	146	.	.
Toplam erkek çocuk sayısı	49		

Araştırmada ulaşılmış hanelerdeki toplam erkek çocukların % 24.4’üne tekabül eden, görüşülen 193 haneden 47’sinde ev içi çalışan 49 erkek çocuk bulunmaktadır. Bu çocukların yaş ortalaması %53 ile “8-12” yaş aralığında yoğunlaşmaktadır. Bu oranı %26.5 ile “13-15” yaş aralığı takip etmekte, %16.3’lük bir orandaysa “15 yaş üstü” çalışan çocuk görülmektedir. %4.1’lik bir oran ise 7 yaş altı çocuk çalıştırdığını belirtmiştir.

Tablo-32: Katılımcının kız çocuğunun eğitim durumu nedir?

Kız çocuğunun eğitim durumu nedir?			
	Kız çocuk sayısı	Kız Çocuk Sayısına Oran %100	Hane Sıklık
Okur-Yazar değil	21	9,4%	11
Okur-Yazar	3	1,3%	1
İlkokul	75	33,6%	47
Ortaokul	64	28,7%	44
Lise	54	24,2%	48
Üniversite	6	2,7%	5
Cevap yok	37	-	37
Toplam Kız Çocuk Sayısı	223	Toplam Hane	156

193 haneden 156’sında eğitim durumu bilgisine erişilmiş toplam 223 kız çocuğu bulunmaktadır. Bu çocuklar %34’lük yoğunluklu bir oranla İlkokul mezunudur. %29 Ortaokul mezunu, %24’ü Lise Mezunu, %3’ü ise Üniversite öğrencisidir. Bu çocukların

%9.4'ü okuma yazma bilmezken, yine %1.3'lük bir oranda ise okur yazar olan çocuklar bulunmaktadır.

Tablo-33: Katılımcının erkek çocuğunun eğitim durumu nedir?

Erkek çocuğunuzun eğitim durumu nedir?			
	Erkek çocuk sayısı	Oran %100	Hane Sıklık
Okur-Yazar değil	28	13,6%	10
Okur-Yazar	1	0,5%	1
İlkokul	54	26,2%	32
Ortaokul	65	31,6%	44
Lise	44	21,4%	35
Üniversite	14	6,8%	14
Cevap yok / Diğer	57	.	57
Toplam Erkek Çocuk Sayısı	206	Toplam Hane	136

Görüşülen 193 haneden 136'sında eğitim durumu bilgisine erişilmiş toplam 206 erkek çocuğu bulunmaktadır. Bu çocuklar %32'lik bir oranla Ortaokul mezunudur. %26'sı İlkokul mezunu, %21'i Lise Mezunu, %7'si ise Üniversite öğrencisidir. Bu çocukların %13.6'sı okuma yazma bilmezken, yine %0.5'lik bir oranda ise sadece okur yazar olan çocuklar bulunmaktadır.

Tablo-34: Katılımcının kız çocuğunun ev içinde yaptığı işçilikle günlük çalışma saati ortalama kaçtır?

Ev içinde kız çocuğunuzun yaptığı işçilikle günlük çalışma saati ortalama kaçtır?		
	Sıklık	Geçerli Oran %
0 - 2	101	75,9%
3 - 5	26	19,5%
5 üstü	6	4,5%
Kız çocuk yok/cevap yok	83	.
Geçerli Yanıt	133	100

Görüşülen katılımcıların %76'sı ev içinde kız çocuklarının "0-2" saat aralığında çalıştığını belirtmiştir. Çocukların %19.5'i "3-5" saat aralığında çalışırken %4.5'inin ise 5 saat ve üstü bir süreyle ev içinde çalıştığı belirtilmiştir.

Tablo-35: Katılımcının erkek çocuğunun ev içinde yaptığı işçilikle günlük çalışma saati ortalama kaçtır?

Ev içinde erkek çocuğunuzun yaptığı işçilikle günlük çalışma saati ortalama kaçtır?		
	Sıklık	Geçerli Oran %
0 - 2	46	88,5%
3 - 5	5	9,6%
5 üstü	1	1,9%
Erkek çocuk yok/cevap yok	145	.
Geçerli çocuk sayısı	52	100

Katılımcıların %88.5'i ev içinde erkek çocuklarının "0-2" saat aralığında çalıştığını belirtmiştir. Çocukların %9.6'sı "3-5" saat aralığında çalışırken %2'sinin ise 5 saat ve üstü bir süreyle ev içinde çalıştığı belirtilmiştir.

2.4. Ev İçi Çocuk İşçiliğinin Hane ve Çocuğa Etkilerine Dair Veriler

Tablo-36: Katılımcı, çocuğuna ev içi işlerdeki kazancından harçlık veriyor mu?

Çocuğunuza ev içi işlerdeki kazancınızdan harçlık veriyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Evet	155	80.3
Hayır	10	5.2
Eğitimlerine harcıyorum.	1	.5
Cevap yok / Diğer	27	14.0
Toplam	193	100.0

Görüşülenlerin %80'i çocuklarına ev içi işlerdeki kazançlarından harçlık veriyorken, %5'i vermemektedir. Cevap yok ve Diğer yanıtların oranı ise toplamda %14.5'tir.

Tablo-37: Katılımcının ev içinde çalışan çocuğunun bu işlerden net kazancı nedir?

Ev içi emeği karşılığında çocuğunuzun net kazancı nedir?			
	Sıklık	Oran %	Geçerli Oran %
300 ve altı	134	69.4	98.5
301- 600	2	1.0	1.5
Cevap yok	57	29.5	-
Toplam	193	100.0	136

193 hanenin toplamda 136'sı çocuğunun ev içi emeği karşılığında bir kazancı olduğunu belirtmiştir. Çocuğun kazancı olduğunu beyan edenlerin %98.5'i, çocukların ev içindeki işçilikleri karşılığında elde ettikleri kazancı "300 TL ve altı" olarak belirtmiş, %1.5'i ise "301-600 TL" kazanç ifade etmiştir.

Çocukların yoğun emekleri karşılığında elde ettikleri kazanç, Türk-İş'in duyurduğu "Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Raporunda"⁴ belirtilmiş açlık sınırı olan 1432 TL'nin neredeyse beşte birine denk düşmektedir.

Tablo-38: Katılımcının çocuğun emeğiyle birlikte aylık net kazancı nedir?

Çocuğunuzun ev içi emeği ile birlikte aylık net kazancınız nedir?		
	Sıklık	Oran %
300 ve altı	78	40.4
301- 600	75	38.9
601- 900	19	9.8
901- 1200	4	2.1
1201- 1500	3	1.6
1800 üstü	1	.5
Değişiyor.	1	.5
Cevap yok	12	6.2
Toplam	193	100.0

Aylık net kazançskalası, araştırmanın pilot görüşmelerinde elde edilmiş olan ortalama gelirin 300 tl olduğu yönündeki yoğunluklu bilgi üzerinden inşa edilmiştir. Çocuğun emeği ile birlikte aylık net kazancını "300 TL ve altı" olarak belirtenlerin oranı %40.4 iken, "301-600" arası %39, "601-900" arası %10'dur. 900 TL ve üstü kazanç belirtenlerin oranı ise toplamda sadece %4.7 ile sınırlı kalmıştır.

Verilerden hareketle, bu hanelere gelen gelirin büyük bir kısmının çocuk emeğine dayandığı ve çocuğun kazancının hane içi gelirine doğrudan katkı sunduğu söylenebilir.

⁴ Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Açıklandı, Son güncelleme: 02.03.2017, http://www.teksif.org.tr/aralik-2016-aclik-ve-yoksulluk-siniri-1432-tl-icerik_10248-1.html

Tablo-39: Katılımcı çocuğunun ev içi işçilik yapıyor olmasını nasıl değerlendiriyor?

Çocuğunuzun ev içi işçilik yapıyor olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
Çok memnunum	14	7.3
Memnunum	79	40.9
Kararsızım	11	5.7
Memnun değilim	36	18.7
Cevap Yok	53	27.5
Toplam	193	100.0

Her ne kadar toplamda yaklaşık % 48 lik bir oran memnun vb yönde fikir belirtmişse de, kararsızların ve soruyu yanıtızsız bırakan ailelerin oranı ele alındığında ev içi çocuk işçiliğinin aileler için hassas bir konu olduğu belirtilebilir. Ayrıca, görüşülenlerin %19'u ise çocuğunun ev içi işçilik yapıyor olmasından memnun olmadığını belirtmektedir.

Tablo-40: Örneklem çocuğun ev içi işçilik yapıyor olmasından memnunsansa neden memnun?

Memnunsanız, neden memnunsunuz?		
	Sıklık	Geçerli Oran %
Sorumluluk sahibi oluyor.	58	62,40%
Geçime katkısı oluyor.	14	15,10%
Okul harçlığı çıkıyor.	12	12,90%
Meslek öğreniyor.	7	7,50%
Sağa sola gitmiyor.	1	1,10%
Bana kolaylık oluyor.	1	1,10%
Daha cabuk yapıyorum.	1	1,10%
Memnun değilim. (Önemszenmeyen değer)	99	.
Memnun Toplam	94	100.0

Örneklemede, çocuğunun çalışması yönünde memnuniyet bildirenlerin gerekçeleri %62 ile “Sorumluluk sahibi oluyor”, %15 ile “Geçime katkısı oluyor”, %13 ile “Okul harçlığı çıkıyor”, %7.5 ile “Meslek öğreniyor” ve %1.1 er oranla “Sağa sola gitmiyor”, “Bana kolaylık oluyor” ve “Daha cabuk yapıyorum” şeklinde sıralanmaktadır.

Tablo-41: Örneklem çocuğunu ev içi işlere nasıl dahil ediyor?

Çocuğunuz ev içi işlere nasıl dahil ediyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
Kendi isteğiyle geliyor.	50	25.9
Ben çağırıyorum.	53	27.5
Okuldan gelince dahil oluyor.	21	10.9
Dersleri bittikten sonra dahil oluyor.	14	7.3
Yaz aylarında dahil oluyor.	2	1.0
Cevap yok	53	27.5
Toplam	193	100.0

Ailelerin % 26 sı çocukların ev içi işlere kendi isteğiyle katıldığını ifade etmektedir. %27.5'i "Ben çağırıyorum", %11'i "Okuldan gelince dahil oluyor", %7'si "Dersleri bittikten sonra dahil oluyor" ve %1 ise "Yaz aylarında dahil oluyor" yanıtlarını vermiştir.

Tablo-42: Katılımcının çocuğu ev içi işlere dahil olmayı nasıl karşılıyor?

Çocuğunuz ev içi işlere dahil olmayı nasıl karşılıyor?		
	Sıklık	Oran %
Harçlık aldığı için dahil oluyor.	58	30.1
İsteksiz yapıyor.	51	26.4
Eğlenceli buluyor.	18	9.3
Bana destek / yardımcı olmak için yapıyor.	7	3.6
İsteyerek yapıyor.	6	3.1
Yapması gerektiğini biliyor.	1	.5
Cevap yok	52	26.9
Toplam	193	100.0

Çocukların ev içi işlere dahil olmayı nasıl karşıladıkları yönündeki soruya katılımcılardan alınan yanıtlara göre hane içindeki çocukların %30.1'i harçlık aldığı için ev içi işlere dahil olmayı istemektedir. %26.4'ünün "isteksiz yapıyor" olduğu belirtilirken %9.3'ü ise ev içi işleri eğlenceli bulduğu için dahil olmaktadır. %3.6'sı "ebeveyne yardımcı olmak için", %3.1'i "isteyerek", %0.5'i ise "yapması gerektiğini bildiği için ev işi işlere dahil olmayı tercih etmektedir.

Sonuç olarak, çocukların ev içi işlere gönüllü dahil olmasına yönelik olumsuz cevaplar toplamda %16 iken, gönülsüz dahil olmayı ifade eden yanıtlar ise %57.1'i bulmaktadır.

Tablo-43: Görüşülen, ev içinde çocuğuna yaptırdığı işçiliklerin çocuğunun gelişimini etkilediğini düşünüyor mu?

Ev içinde çocuğunuza yaptırdığınız işçiliklerin çocuğunuzun gelişimini etkilediğini düşünüyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Evet, çok kötü etkiliyor.	4	2.1
Evet, kötü etkiliyor.	28	14.5
Etkilemiyor.	86	44.6
Evet, iyi etkiliyor.	18	9.3
Fikrim yok.	4	2.1
Cevap yok	53	27.5
Toplam	193	100.0

Ev içinde çocuklarına yaptırdıkları ev içi işçiliğin çocuğun gelişimini etkilemesine dair fikirlerinin sorulduğu araştırma Katılımcınının yanıtları toplamda %16.6 “kötü etkilediği” yönünde olurken, %9.3 gibi bir oranda ise “iyi etkilediğine” yönelik olmuştur.

“Etkilemiyor” yanıtının %44.6 da olması da dikkat çekici orandadır. Öte yandan, “Fikrim yok” ve “Cevap yok” yanıtlarının da toplamda %29.6 olması ailelerin bu konudaki fikirlerini belirtmiyor oluşlarına dair önemli bir orandır.

Tablo-44: Görüşülen, ev içinde çocuğuna yaptırdığı işçiliklerin çocuğunun eğitim hayatını etkilediğini düşünüyor mu?

Ev içinde çocuğunuza yaptırdığınız işçiliklerin çocuğunuzun eğitim hayatını etkilediğini düşünüyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Etkilemiyor.	99	51.3
Evet, kötü etkiliyor.	32	16.6
Evet, çok kötü etkiliyor.	4	2.1
Evet, iyi etkiliyor.	2	1.0
Fikrim yok.	3	1.6
Cevap yok	53	27.5
Toplam	193	100.0

Ev içi işçiliğin çocuğun eğitim hayatına etkisinin sorulduğu örneklemeden gelen yanıtlar %51.3 “Etkilemiyor”, toplamda %18.7 “Kötü+Çok kötü etkiliyor”, %1 “İyi etkiliyor” ve %29.1 “Cevap yok+Fikrim yok” yönündedir.

Katılımcıların yarısı ev içi işçiliğin çocuğunun eğitim hayatını etkilemediğini düşünürken beşte biri kötü etkilediğini belirtmektedir.

Tablo-45: Görüşülen, ev içinde çocuğuna yaptırdığı işçiliklerin çocuğunun sosyal yaşamını etkilediğini düşünüyor mu?

Ev içinde çocuğunuza yaptırdığınız işçiliklerin çocuğunuzun sosyal yaşamını etkilediğini düşünüyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Etkilemiyor.	92	47.7
Evet, kötü etkiliyor.	27	14.0
Evet, iyi etkiliyor.	14	7.3
Fikrim yok.	4	2.1
Evet, çok kötü etkiliyor.	3	1.6
Cevap yok	53	27.5
Toplam	193	100.0

Ev içi işçiliğin çocuğun sosyal hayatına etkisinin sorulduğu ebeveynlerden alınan yanıtlara göre %47.7 “Etkilemiyor”, toplamda %15.6 “Kötü+Çok kötü etkiliyor”, %7.3 “İyi etkiliyor” ve %29.6 “Cevap yok+Fikrim yok” yönündedir.

Katılımcıların yarıya yakını ev içi işçiliğin çocuğunun sosyal hayatını etkilemediğini düşünürken yaklaşık yedide biri kötü etkilediğini belirtmektedir.

Tablo-46: Katılımcının çocukları ev içinde çalıştırırken öncelikli olarak dikkat ettiği nokta nedir?

Çocuklarınızı ev içi işlerde çalıştırırken öncelikli olarak dikkat ettiğiniz nokta aşağıdakilerden hangisidir?		
	Sıklık	Oran %
İşin düzgün / temiz olması.	45	23.3
Çocuğun okulunu aksatmaması.	28	14.5
Çocuğa uygun olması.	22	11.4
İşin güvenilir olması.	19	9.8
İşin kolay olması.	16	8.3
İşin çocuğu yormaması.	7	3.6
İşin bol kazançlı olması.	2	1.0
Cevap yok	54	28.0
Toplam	193	100.0

Çocukların ev içinde çalıştırılırken aile tarafından öncelikli olarak dikkat edilen hususa ilişkin soruya verilen yanıtlar %23.3 “İşin düzgün / temiz olması”, %14.5 “Çocuğun okulunu aksatmaması”, %11.4 “Çocuğa uygun olması”, %9.8 “İşin güvenilir olması”, %8.3 “İşin kolay olması”, %3.6 “İşin çocuğu yormaması” ve %1 ise “İşin bol kazançlı olması” yönündedir.

Tablo-47: Katılımcının dışarıdan aldığı ve çocuğun yaptığı işçilikler evin neresindedir?

Dışardan aldığınız ve çocuğunuzun yaptığı işçilikler evin neresindedir?		
	Sıklık	Oran %
Oturma odasında.	141	73.1
Evin bahçesinde/avlusunda/kapısında.	22	11.4
Evin her yerinde.	13	6.7
Mutfakta.	7	3.6
Evde iş için ayrı bir oda var.	6	3.1
Çocuk odasında.	2	1.0
Banyoda.	1	.5
Bodrumunda.	1	.5
Toplam	193	100.0

Çocukların yaşam alanında işçilik yapılıp yapılmadığını anlamak amacıyla yöneltilmiş, dışarıdan alınan ve çocuğun yaptığı işçiliklerin evin neresinde olduğuna dair soruya verilen yanıtlar, %73.1 “Oturma odasında”, %11.4 “Evin bahçesinde / avlusunda / kapısında”, %6.7 “Evin her yerinde”, %3.6 “Mutfakta”, %3.1 “Evde iş için ayrı bir oda var”, %1 “Çocuk odasında”, %0.5’er oranla “Banyoda” ve “Bodrumunda” yönündedir.

Tablo-48: Katılımcının dışarıdan ev içine aldığı ve çocuğunun yaptığı işçilikler çocuğun yaşam alanlarında da yapılıyor mu?

Ev içinde dışardan aldığınız ve çocuğunuzun yaptığı işçilikler çocuğunuzun yaşam alanlarında da yapılıyor mu?		
	Sıklık	Oran %
Evet.	21	10.9
Kısmen.	36	18.7
Hayır.	126	65.3
Cevap yok	10	5.2
Toplam	193	100.0

Katılımcının %65.3’ünün çocuğunun yaşam alanında iş yapılmadığını beyan ettiği bu soruda kalan yanıtlar % 18.7 “Kısmen”, %10.9 “Evet”, ve %5.2 “Cevap yok” şeklindedir. Bu sonuçlarla, ailelerin “çocuğun yaşam alanı” kavramından sadece çocuk odasını algıladığı ve dışarıdan ev içine alınan fason işlerin çocukların yaşam alanlarına girmemesine özen gösterdiği söylenebilir.

Tablo-49: Katılımcının ev içinde iş yapması çocuğuyla ilişkisini nasıl etkiliyor?

Ev içerisinde iş yapmanız çocuğunuzla ilişkinizi nasıl etkiliyor?			
	Sıklık	Oran %	Geçerli Oran %
Agresif oluyorum.	87	45.1%	32,1%
Sorun olmuyor. / Etkilemiyor.	53	27.5%	19,6%
İlgilenecek vaktim olmuyor.	50	25.9%	18,5%
Çocuğuma zaman ayıramıyorum.	44	22.8%	16,2%
İletişim kurmuyorum.	13	6.7%	4,8%
Diğer	24	12.4%	8,9%
Toplam	271	140.4	100

Tabloda da görüldüğü üzere, görüşülen ebeveynlerin toplamda %36.9’undan gelen “Agresif oluyorum” ve “İletişim kurmuyorum” yanıtlarına bakıldığında, ev içi işçilik nedeniyle çocuklara yönelik bir negatif yönelim geliştirildiği söylenebilir. Dolayısıyla, ev içi çalışma meselesinde aile içi şiddetin önemsenmesi gerektiği düşünülmektedir. Toplamda %37.4’lük bir oran “İlgilenecek vaktim olmuyor” ve “Çocuğuma zaman ayıramıyorum” yanıtlarıyla, çocuklarına ihtiyaçlaracevap verecek düzeyde zaman ayıramadığını düşünmektedir.

Tablo-50: Katılımcının çocuğunun ev içi işlerdeki becerisi ilişkilerini etkiler mi?

Ev içerisinde iş yaptığınız bir çocuğunuzla yaptığı/yapamadığı bir işte bir sorun çıkarsa çocuğunuzla olan ilişkinizi etkiler mi?		
	Sıklık	Oran %
Cevap yok	18	9.3
Evet.	60	31.1
Hayır.	112	58.0
Kararsızım.	3	1.6
Toplam	193	100.0

Hanelerin en az üçte biri (%31.1) çocuklarla ilişkilerini etkilediğini belirtmektedir. Konunun hassaiyeti nedeniyle, “Hayır” olarak verilen yanıtların (%58) bir kısmının normatif (değer yargısal / olması gereken) olduğu düşünülmektedir. Ancak önemsenecek olan büyük oranda bir evet cevabı verilmiş olmasıdır. Bu nedenle önceki tablolardaki koşullarla birlikte düşünüldüğünde, daha yüksek oranda bir evet olduğu öngörülebilir.

Tablo-51: Katılımcının çocuğunun ev içi işlerdeki becerisi ilişkilerini etkiliyorsa, nasıl etkiler?

Evet ise bu etkiler aşağıdakilerden hangisidir?		
	Sıklık	Oran %
Aile içinde gerginlik olur.	35	18,1%
Kızarım.	8	4,1%
Çocuğa bir daha iş vermem.	7	3,6%
Çocuğa daha fazla iş veririm.	6	3,1%
Çocuğumla konuşmam.	2	1,0%
Çocuğumu cezalandırırım.	2	1,0%
Daha iyi yapması için anlatırım.	2	1,0%
Ben yaparım.	1	0,5%
Bağırıp çağırırım.	1	0,5%
Cevap yok	129	66,8%
Toplam	193	100.0

Bu tabloda, ev içi işçiliğin çocuk ebeveyn ilişkisini doğrudan ve büyük oranda olumsuz etkileyen bir etmen olduğu görülmektedir. Nitekim negatif yönelim içeren “Çocuğumla konuşmam”, “Çocuğumu cezalandırırım”, “Aile içinde gerginlik olur”, “Çocuğa bir daha iş vermem”, “Çocuğa daha fazla iş veririm”, “Kızarım”, “Bağırıp çağırırım” yanıtlarının toplam oranı %31.6’dır. Bu durumda ev içi işçiliğin kadına ve çocuğa yönelik şiddetin nedenlerinden biri olduğu söylenebilir.

Öte yandan çocuğun emeğinden vazgeçebilecek ailelerin oranı sadece % 3.6 (“Çocuğa bir daha iş vermem + “Ben yaparım” yanıtları) olarak görülmektedir. Bu durum da ailelerin çocuğun ev içi emeğinden vazgeçemediğini ifade etmektedir. Ek olarak, “Cevap yok” oranının %66,8 gibi bu denli yüksek olması, ev içi çocuk işçiliği konusundaki hassasiyete dair normatif (değer yargısal / olması gereken) bir durum olarak görülebilir.

Tablo-52: Katılımcı çocukların çalıştırılması ile ilgili kanuni yaş sınırını biliyor mu?

Çocukların çalıştırılması ile ilgili kanuni yaş sınırını biliyor musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Cevap yok	1	.5
Evet biliyorum.	74	38.3
Hayır haberim yok.	118	61.1
Toplam	193	100.0

Görüşülen ebeveyn annelerin %61.1’i çocukların çalıştırılması ile ilgili kanuni yaş sınırını bilmediklerini ifade etmektedir. Öte yandan %38.3’ü ise bildiklerini belirtmişlerdir. Çocuk işçiliğinde kanuni yaş sınırına dair bu bilgi eksikliğinin, çalışma yaşamı ve çalışma mevzuatı ile ilgili yeterli farkındalık çalışması yapılmadığından kaynaklandığı ve geleneksel / kültürel değerlerin de bu konuda etken olduğu söylenebilir.

Tablo-53: Katılımcı çocuk işçiliğinin yasaklanması hakkında ne düşünüyor?

Çocuk işçiliğinin yasaklanması hakkında ne düşünüyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
Olumlu düşünüyorum.	147	76.2
Olumsuz düşünüyorum.	23	11.9
Konu hakkında bir fikrim yok.	22	11.4
Cevap yok	1	.5
Toplam	193	100.0

Tabloda açıkça görüldüğü üzere; çocuk işçiliğinin yasaklanması hakkında katılımcıların %76.2'si “olumlu” düşünmektedir. Önceki tablolardaki ev içi çocuk işçiliğini olumluyan (Tablo37) yanıtlarla çeliştiği görülen bu yoğunlukta yanıtların, bir kısmının normatif (değer yargısal) olduğu ancak buna rağmen ailelerin büyük oranda çocuk işçiliğine karşı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, çocuk işçiliğinin yasaklanmasına dair “olumsuz” yanıt oranı ise %11.9’dur. “Konu hakkında fikrim yok” %11.4 iken “Cevap yok” %0.5’tir.

Tablo-54: Katılımcı, çocukların çalışabileceği bir fabrika yapılırsa bu projeye ilgili ne düşünürdü?

Çocukların çalışabileceği bir fabrika yapılırsa; bu proje ile ilgili ne düşünürdünüz?		
	Sıklık	Oran %
Kesinlikle karşıyım. Çocuklar çalıştırılmamalı.	123	63.7
Çocuklara zarar vermezse fabrika kurulabilir.	48	24.9
Fabrika kurulabilir benim için fark etmez.	3	1.6
Bir fikrim yok.	18	9.3
Cevap yok	1	.5
Toplam	193	100.0

Ailelerin %64’ü çocukların çalıştırılmasına kesinlikle karşı çıkmaktadır. Öte yandan ailelerin toplamda %26.5’i de çocukların (zarar görmezse) çalışabileceğini belirtmektedir. Bu tablodan hareketle, yoksulluk üzerinden yapılacak bir okumayla, çalışmasının ailelerce istenmemesine rağmen çocukların ev içi işçilikte gönüllü / gönülsüz yoğun katılımlarını Türkiye’deki yoksulluk deneyimleri üzerinden yorumlamak gerekir.

2.5. Ev İçi İşçiliğe Dair Algı Verileri

Tablo-55: Katılımcıev içi işçilik yapıyor olmaktan memnun mu?

Ev içi işçilik yapıyor olmaktan memnun musunuz?		
	Sıklık	Oran %
Evet	111	57.5
Hayır	76	39.2
Cevap yok / Diğer	6	3.1
Toplam	193	100.0

Görüşülenlere yöneltilen ev içi işçilik yapıyor olmaktan memnuniyet sorusuna yanıtlar %57.5 ile “Evet”, %39.2 ile “Hayır” şeklinde olmuştur. %3.1 ise “Cevap yok” veya “Diğer” yanıtlarını belirtmiştir.

Bu durumda her on örneklemden 6’sı ev içi işçilik yapıyor olmaktan memnunken 4’ü memnun olmadığını belirtmektedir.

Tablo-56: Katılımcı çocukken ev içi işçilik yaptı mı?

Çocukken ev içi işçilik yaptınız mı?		
	Sıklık	Oran %
Evet	37	19.1
Hayır	149	77.2
Hatırlamıyorum.	3	1.5
Cevap yok / Diğer	4	2.0
Toplam	193	100.0

Katılımcının çocukken ev içi işçilik yapıp yapmadığına yönelik soruya verilen yanıtlar %19 ile “Evet”, %77 ile “Hayır” olmuştur. “Hatırlamıyorum”, “Cevap yok” ve “Diğer” yanıtları ise toplamda %3.5’tir.

Yani hanedeki ebeveyn annelerin dörtte üçü çocukluklarında ev içi işçilik yapmamıştır. Bu tabloda da görüleceği üzere, ailelerin ev içinde çocuklarını çalıştırma oranlarını ifade eden Tablo 25 ve 26’daki ev içi çocuk işçiliği verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, ev içi işçiliğin zaman içinde çok büyük bir oranda artış gösterdiği sonucuna varılabilir.

Tablo-57: Katılımcı ne zamandan beri ev içinde iş yapıyor?

Ne zamandan beri ev içinde iş yapıyorsunuz?		
	Sıklık	Oran %
1994 ve öncesi	3	1.6
1994 – 1999	10	5.2
2000 – 2005	17	8.8
2006 – 2011	55	28.5
2012 ve sonrası	106	54.9
Cevap yok	2	1.0
Toplam	193	100.0

Görüşülenlerin ne zamandan beridir ev içinde iş yaptıklarına dair soruya verilen yanıtlar %55 ile “2012 ve sonrası”, %28.5 ile “2006-2011”, %8.8 ile “2000-2005”, % 5.2 “1994-1999” ve %1.6 “1994 ve öncesi” olmuştur.

Bu tablo, ev içi işçiliğin özellikle son beş yılda iki katı ve son on yıldaysa 6 katı bir yükselme gösterdiğine açıkça işaret etmektedir. DİSK-Ar’ın Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*⁵ ile birlikte değerlendirildiğinde, imalat sektörünün istihdamında yaşanan sadece 2016 yılı içindeki 0.8’lik azalmanın (41 bin kişi) ev içi işçiliğin artışıyla da ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo-58: Katılımcının hanesi ülkedeki ekonomik krizden etkilendi mi?

Eviniz ülkedeki ekonomik krizlerden etkilendi mi?		
	Sıklık	Oran %
Evet oldukça.	127	65.8
Biraz etkilendi.	46	23.8
Belirsiz	8	4.1
Hayır etkilenmedi.	11	5.7
Cevap yok.	1	.5
Toplam	193	100.0

Katılımcının hane bazında ülkedeki ekonomik krizden etkilenip etkilenmediğine dair soruya verilen yanıtlar toplamda %89.6 olarak hanelerin ekonomik krizden etkilendiği yönündedir. Bu yanıtların %65.8’i “Evet oldukça” etkilendi derken, %23.8’i ise “Biraz etkilendi” yanıtını vermiştir. Hane ekonomik krizden etkilenmedi diyenlerin oranı sadece %5.7 ile sınırlı kalmış, “Belirsiz” ve “Cevap yok” yanıtları toplamda %4.6 olmuştur.

Bu tablodan, on hanenin dokuzunun söz konusu ekonomik krizden etkilendiği şeklinde bir sonuç çıkarılabilir.

Tablo-59: Katılımcı neden ev içine iş alıyor?

Neden ev içine iş alıyorsunuz?
----

⁵Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2016/06/disk-ar-imalat-sanayinde-istihdam-azaliyor/>

	Sıklık	Oran %
Dışarda çalışırsam çocuklarımı bırakabileceğim bir yer yok	59	30.6
İhtiyaç olduğu için.	46	23.8
Geçime ek katkı olsun diye.	26	13.5
Eşim dışarda çalışmama izin vermiyor.	24	12.4
Çocukların okulu için.	17	8.8
Borçları ödemek için.	12	6.2
Diğer	3	1.6
Birikim yapmak için.	2	1.0
Boşta kalmamak için.	2	1.0
Çalışmak istediğimiz için.	2	1.0
Toplam	193	100.0

Görüşülenlere neden ev içine iş aldıklarına dair yöneltilen sorulara alınan yanıtlardan ilki %30.6 ile “Dışarda çalışırsam çocuklarımı bırakabileceğim bir yer yok” şeklindedir. Ardından %23.8 “İhtiyaç olduğu için”, %13.5 “Geçime ek katkı olsun diye”, %12.4 “Eşim dışarda çalışmama izin vermiyor”, %8.8 “Çocukların okulu için”, %6.2 “Borçları ödemek için”, %1’er “Birikim yapmak için”, “Boşta kalmamak için”, “Çalışmak istediğimiz için” ve %1.6 “Diğer” şeklinde yanıtlar gelmektedir.

Bu tablodan da anlaşılacağı üzere, ev içi bakım hizmetlerinin(kronik bakım hastası, engelli, yaşlı ve kreş çağındaki çocuk) devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınması halinde kadınların iş yaşamına katılımının daha mümkün hale gelebileceği söylenebilir. Yine eşlerin kadınların dışarda çalışmasına müsaade etmeyecek konumdaki nitelikleri de kadın emeğinin istihdam dışı kalmasına bir başka gerekçe olabilmektedir. DİSK-Ar’ın Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*⁶ kadın işsizliğinin boyutlarını ortaya koymaktadır. Araştırmadaki verilere göre Mart 2016’da yüzde 11,8 olarak gerçekleşen kadın işsizliği ortalama işsizlik oranının oldukça üzerindedir. Tarım dışı kadın işsizliği yüzde 15,4 iken, tarım dışı genç kadın işsizliği ise yüzde 22,9 ile en yüksek işsizlik türüdür. Yüksek öğrenimli kadın işsiz oranı ise yüzde 13,4’tür.

Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta ise, kadınların sadece %1 inin eve iş alma nedenlerine “Çalışmak istediğimiz için” yanıtını vermiş olmalarıdır.

Tablo-60: Katılımcının öncelik sıralaması nedir?

Aşağıdakilerden hangisi sizin için en önceliklidir?		
	Sıklık	Oran %
Müşteri memnuniyetim.	59	30.6
Çocuklarımda gözünde güvenilir bir insan olmam.	44	22.8

⁶Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2016/06/disk-ar-imalat-sanayinde-istihdam-azaliyor/>

Müşterilerimin gözünde güvenilir bir insan olmam.	37	19.2
Ailemin gözünde güvenilir bir insan olmam.	30	15.5
Satış.	13	6.7
Çevremin gözünde güvenilir bir insan olmam.	1	.5
Diğer / Cevap yok / Fikrim yok	7	3.6
Hiçbiri	2	1.0
Toplam	193	100.0

Katılımcının önceliklerine dair soruya verilen yanıtlar toplamda %49.8 ile “Müşteri memnuniyetim” ve “Müşterilerimin gözünde güvenilir bir insan olmam” yönündedir. Bu yanıtların %22.8’i “Çocuklarımin gözünde güvenilir bir insan olmam” iken, %15.5’i “Ailemin gözünde güvenilir bir insan olmam”, %6.7’si “Satış” ve %0.5 ile “Çevremin gözünde güvenilir bir insan olmam” şeklindedir. “Diğer / Cevap yok / Fikrim yok” ve “Hiçbiri” yanıtları toplamda %4.6 olmuştur.

Bu tablo, ebeveynlerin yapıyor oldukları işin sürekliliği için müşteri odaklı bir öncelik sıralaması yaptığı ve annelerin önceliğinin iş olduğu şeklinde okunabilir. Bu yanıtların annelerin önceliklerine dair veriler sunan ADHOC’un Annemetre raporuyla ⁷ kıyaslamalı bir okuması önerilmektedir. Zira Annemetre raporunda öncelik sıralamasında “Çocuğum” yanıtı ilk sırada yer almaktadır.

Tablo-61: Katılımcı çocuğunun hangisi olmasını ister?

Çocuğunuzun aşağıdakilerden hangisi olmasını isterdiniz?		
	Sıklık	Oran %
Okumuş.	125	64.8%
Meslek sahibi.	118	61.1%
İş sahibi / Esnaf.	22	11.4%
Aile sahibi.	13	6.7%
Diğer.	6	3.1%
Toplam	193	100.0

Katılımcının, çocuklarının gelecekte ne olmalarını istediğine dair soruya yanıtı %65 ile “Okumuş”, %61 ile “Meslek sahibi”, %11.4 ile “İş sahibi/Esnaf”, %6.7 ile “Aile sahibi” olmuştur. Bu durum ailelerin çocuklarına dair önceliklerinde eğitimin ve dolayısıyla bir meslek sahibi olmanın ilk sırada yer aldığını göstermektedir.

Tablo-62: Katılımcı, yaptığı işi çocuğunun devam ettirmesini ister mi?

⁷Anneler Ne Diyor? Annemetre, Adhoc, Son güncelleme 027.02.2017, http://www.adhoc.com.tr/wp-content/uploads/2014/10/14770adhoc_Rapor.pdf

Çocuğunuzun yaptığınız işi devam ettirmesini ister misiniz?		
Hayır.	169	87.6
Evet.	19	9.8
Kararsızım.	4	2.1
Cevap yok	1	.5
Toplam	193	100.0

Görüşülenlerin %87.6'sının yapıyor oldukları işi çocuklarının devam ettirmesini istemedikleri açıkça görülmektedir. Katılımcıların %10'unun ise bu soruya verdiği "Evet" cevabı, çocuklarının ev içi emeklerine muhtaç olduklarını ortaya koymaktadır. Kararsız ve cevap yok toplamda %2.6'dır.

Tablo-63:Katılımcıev içinde çalışmanın yaygın olmasından rahatsız oluyor mu?

Ev içi çalışmanın yaygın olması sizi rahatsız ediyor mu?		
	Sıklık	Oran %
Hayır etmiyor, sonuçta doğru yapıldığında bir problem yok.	65	33.7
Hayır etmiyor, bence herkes ev içi çalışmalı.	16	8.3
Evet ediyor, insanları zor duruma sokuyor.	11	5.7
Evet ediyor, fakat ev içi iş olmasa biz de iş yapamayız.	99	51.3
Diğer	2	1.0
Toplam	193	100.0

Bu tabloda da yoksul aileler için bir gelir kaynağı olan ev içi işlerin, üretim süreçlerindeki değişimden kaynaklı bir zorunlu tercihe dönüştüğü söylenebilir. Zira, katılımcıların toplamda%57'si bu durumdan rahatsız olmasına rağmen çalışmak durumunda kaldığını belirtmektedir. %34'ü ev içi işin "doğru yapılması halinde bir problem olmadığını" belirtirken, %8'i "herkesin ev içi çalışmalı" yanıtını vermektedir.

3. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Proje kapsamında, İstanbul ili Şişli ve Üsküdar ilçelerinde gerçekleştirilmiş geçerli 193 anketten elde edilen verilerle her iki ilçede ev içi çocuk işçiliği ve ev içi fason işçiliğine dair bazı detaylı bilgilere ulaşılmıştır. Bu bulgular ev içi çocuk işçiliğinin sebeplerine yönelik etmenlerin ortaya çıkması açısından önem arz etmektedir. Evde fason iş yapan annelerin ve çocukların yaşı, eğitim durumu, çalışma saatleri, çocukların işe nasıl dahil oldukları, söz konusu işin çocuğa ve onun yaşam alanına etkileri, bu bağlamda ebeveyn-çocuk ilişkisi, ebeveynlerin ev içi çocuk işçiliği ve fason üretime dair algıları vb. Sorular çocuk işçiliği gibi “hassas ve saklı” bir konuyu az da olsa görünür kılmak ve sorunun anlaşılabilirliği açısından önemli unsurlardır. Nitekim, ev içi fason işçiliğinin çocuğun yaşam alanına dolayısıyla sosyal / eğitim hayatına etkileri söz konusudur ve bu etkilerin kapsamlı değerlendirilmesi için söz konusu çalışmanın sınırlılıklarından ötürü benzeri çalışmaların sık ve yoğun yapılması zaruriyeti doğmaktadır.

Ev içi çocuk işçiliği ve ev içi fason işçilik konusuna dair araştırmalara anlamlı katkılar sunacak bu çalışmanın elde edilmiş verilerini dört başlık altında değerlendirmek gerekirse:

3.1.Hanelerin Özellikleri

- *Çocukların ev içi işçilik ve fason iş yaptığı hanelerdeki kadınlar 33 yaş üstü, çoğunlukla ilkokul mezunu, göç deneyimi olan ve kır kökenli kadınlardır.*

Öncelikle Şişli ile Üsküdar ilçelerinde, çocukların ev içi işçilik ve fason işçilik hallerini araştırmak üzere görüşülen ebeveyn annelerin sosyo ekonomik koşullarını anlamak adına bazı demografik verileri aktarmak gerir. Katılımcıların doğum yeri %55 gibi yoğunluklu bir oranla köy olarak görülmektedir.Ağırlıklı olarak %32’si 33-38 yaş aralığındadır ve yarıya yakını (%49.2) sadece ilkokul eğitimlerini tamamlamıştır.Yine bu annelerin beşte biri (%20.7) okur yazar değilken; okur yazar olanların oranı %12.4’tür.Ortakul eğitimi almışların oranı %12.4 iken Lise ve Üniversite okumuş oranı toplamda sadece %5.2’ye tekabül etmektedir.Ayrıca görüşülenlerin %86.5’i 11 yıldan fazladır İstanbul’da yaşamaktadır.

Katılımcının çocukken ev içi işçilik yapıp yapmadığına yönelik soruya verilen yanıtlar %19 ile “Evet” ve %77 ile “Hayır” olmuştur. “Hatırlamıyorum”, “Cevap yok” ve “Diğer” yanıtları ise toplamda %3.5’tir.Yani hanedeki ebeveyn annelerin dörtte üçü çocukluklarında ev içi işçilik yapmamıştır. Ailelerin ev içinde çocuklarını çalıştırma oranlarını ifade eden Tablo 25 ve 26’daki ev içi çocuk işçiliği verileri ile birlikte değerlendirildiğinde, ev içi işçiliğinin zaman içinde çok büyük bir oranda artış gösterdiği sonucuna varılabilir.

➤ *Annelerin %43'ü ev emeğini düzenli bir iş olarak görmektedir.*

Görüşülenlerin toplamda %66'sı ev içinde yaptığı fason işler dışında başka bir mesleği olduğunu belirtmiştir. Bunun nedeni katılımcıların %42.5'inin "Ev emekçisi" sıfatını bir meslek olarak belirtmeleridir. %28'lik bir oranda yanıtın da "Hayır mesleği yok" şeklinde verilmesi de ayrıca dikkat çekicidir. Bu durum, kadınların ev içi emeklerini aslında bir iş olarak görmediği şeklinde de okunabilir.

Görüşülenlere yöneltilen ev içi işçilik yapıyor olmaktan memnuniyet sorusuna yanıtlar %57.5 ile "Evet", %39.2 ile "Hayır" şeklinde olmuştur. %3.1 ise "Cevap yok" veya "Diğer" yanıtlarını belirtmiştir. Bu durumda her on katılımcıdan 6'sı ev içi işçilik yapıyor olmaktan memnunken 4'ü memnun olmadığını belirtmektedir.

Yoksul aileler için bir gelir kaynağı olan ev içi işlerin, üretim süreçlerindeki değişimden kaynaklı bir zorunlu tercihe dönüştüğü söylenebilir. Zira, katılımcıların toplamda %57'si koşullardan rahatsız olmasına rağmen çalışmak durumunda kaldığını belirtmektedir. %34'ü ev içi işin "doğru yapılması halinde bir problem olmadığını" belirtirken, %8'i "herkes ev içi çalışmalı" yanıtını vermektedir.

➤ *Hanelere esas gelir getiren kişi yine erkektir. Her 5 haneden en az birinde ana gelir kaynağı çocuk emeğine de dayanmaktadır.*

Verilen yanıtların %67 gibi büyük bir kısmı hanede sadece 1 kişinin ev dışında çalışıyor olduğu yönündedir ve bu kişi de yüksek oranda erkektir. Görüşülen hanelerdeki annelerin verdiği yanıtlara göre hanede herhangi bir işte çalışan kadın oranı sadece %17.6 iken bu oran erkekler için %89'dur. Bu veriler dahilinde, çalışma yaşamında kadının ev içi emeğinin anketi yanıtlayan kadınlarca da çoğunlukla önemsenmediği ve iş olarak görülmediği sonucuna varılabilir. Dolayısıyla, eve ekmek getirenin hanedeki erkek olduğu (Male breadwinner) ve ataerkil toplumsal rol modellerinin, iş gücü / formel sektör (employment / formal sector) bağlamında üretildiği söylenebilir. Bu durumun ardıl kuşaklarda da yeniden üretildiği; ev dışında çalışan erkek çocuk oranının ev dışında çalışan kız çocuk oranının neredeyse iki katına tekabül edecek şekilde %16.6 olduğu görülmektedir.

Araştırmanın örneklemini olan ebeveyn annelerin %75'i haneye gelir getiren diğer kaynağı "Eşim" olarak nitelerken hanede hem eşin hem de çocukların gelir kaynağı olduğu oran %13'tür. Yine, haneye gelir getiren bir diğer kaynak %7'ye yakın bir oranla "Çocuğum / Çocuklarım" olarak ifade edilmekte; dolayısıyla bu veriler ışığında örneklemin toplamda %20'sinde haneye giren gelirin çocuk emeği olduğuna ulaşılmaktadır. Ev içi işçilik yapan katılımcıların, buldukları haneye %95 "evet" ile ağırlıklı olarak başka gelir getiren kimse olduğu görülmektedir. Bu veriden anlaşıldığı üzere, hanenin düzenli bir geliri olmasına rağmen bir ek gelir maksadıyla ev içi fason işçilik yapılmaktadır.

Katılımcıların %53'ü hanede en az 1 çocuk çalıştırdığını, %36'sı ise 2 çocuk ve üzeri çalıştırdığını ifade etmiştir. Bu oranlar, ev dışında çalışan çocuk sorularına verilmiş çok düşük oranlarda yanıtlar (Tablo 21 / 22) gözönüne alındığında; çocuğun ev içi emeğinin

işçilik olarak görülmediğini düşündürmektedir.

- *Hanelerde yeşil kartlı ve sosyal güvencesi olmayan toplamda %25lik krılğan bir kesim mevcuttur.*

Örneklemdaki hanelerde yaşayanların %72.5'i Babanın/Annenin sigortasından yararlanmaktayken, %15.5'i ise yeşil kartlıdır.“Sosyal güvencemiz yok” cevabı %8.8'dir.Bu durum, hanelerde yaşayan her on kişiden birinin sosyal güvencesiolmadığını ifade etmektedir.

- *Çocuk ev işçilerinin olduğu hanelerin yarısı asgari ücretin altında çalışmakta ve %75'i hiç birikim yapamamaktadır.*

Katılımcıların %75'i hiç birikim yapamadığını belirtmiştir.%17s'i ise belirli bir miktar biriktirse bile ailenin ihtiyaçları ve borçları için harcamaktadır.Araştırmaya katılmış her dört kişiden üçü elde ettikleri toplam gelirden biriktiremediklerini beyan etmektedir.Yaklaşık dörtte biri ise “biriktiriyorum” yanıtını vermiştir.Bu oranlar ise, örneklemdaki yoğun bir nüfusun herhangi bir birikim sağlayamadan ancak temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Haneye giren toplam gelire dair verilerde %42'lik bir oranın 1800 TL ve altı gelir grubunda olduğu görülmektedir.Bu rakam DİSK-AR 'ın ebeveynlerin çalıştığı 4 kişilik bir aileye alt sınır olarak işaret ettiği 1900TL'lik en düşük asgari ücret bedelinden bile düşüktür.⁸

3.2.Çocukların ve Yaptıkları İşlerin Niteliği

- *Çocuk ev işçilerinin %74'ü fason işler, ev işleri ve bakım işlerine katılmakta; yaklaşık %40'ı fason işleri üstlenmektedir.*

Görüşülen hanelerdeki annelerin %74'ü çocuklarını belirtilmiş olan işlerden en az birinde çalıştırdığını ifade etmiştir. Çocukların fason işleri, ev işleri ve bakım olarak üç başlık altında çalıştırıldığı söylenebilir. Toplamda çocukların %39'u fason işlerde çalıştırılırken %41'i ise ev temizliği, çamaşır/bulaşık, ütü, markete/bakkala gönderme vb işlerde çalıştırılmaktadır. Ayrıca, çocukların %4.6'lık bir oranı evdeki “çocuk bakımı”nda çalıştırılırken “yaşlı bakımı”nda hiç çocuk çalıştırılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda, çocukların yaşlı bakımında çalıştırılmasının bir çocuk evliliği meselesi olduğu yönündeki

---

⁸1300 TL Yetersiz: Yeni Yilda Da Asgari Sefalet Devam Ediyor, son güncelleme 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2015/12/1300-tl-yetersiz-yeni-yilda-da-asgari-sefalet-devam-ediyor/>

iddiasına dair Doç. Dr. Özgür Arun'un çalışmasına da bakılabilir.⁹

- *Çocuk işçiliğinin olduğu hanelerin %72'si hafif tekstil ve fermuarcılık boncuk işleme gibi yan tekstil işlerini yapmaktadır.*

Katılımcının en yoğun çalıştığı alan %48 ile "Hafif tekstil"dir. Yan dallarında (Boncuk/Boncuk işleme, Oya/Dantel/Örgü/Yazma/Piko/ Boncuk süsleme gibi el işleri, Fermuarcılık) çalışanlarla beraber toplam oranı %72'dir.

- *Erkek çocuklar ev dışında, kız çocukları ise ev içinde çalıştırılmaktadır. Kız çocukları ev içinde erkek çocuklarına göre daha uzun süre çalıştırılmaktadır.*

193 geçerli görüşülmüş hanenin 109'unda toplamda 128 kız çocuğunun ev içinde çalıştırıldığına dair yanıt alınmıştır. Dolayısıyla, Katılımcıların %56.5'inin kız çocuklarını ev içi işçilikte çalıştırdığı görülmektedir. Yine araştırmada ulaşılmış hanelerdeki toplam erkek çocukların % 24.4'üne tekabül eden, görüşülen 193 haneden 47'sinde ev içi çalışan 49 erkek çocuk (%8.8) bulunmaktadır.

Hanelerin %47'si evde en az 1 kız çocuğunu çalıştırmaktadır. 2 kız çocuğu çalıştıran hane oranı %9, 3 çocuk çalıştıran örneklem ise %0.5 olarak görülmektedir. Tablo 21'deki %8.8'lik çalışan kız çocuk oranına kıyaslandığındaysa, kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında hane içinde tutulduğu sonucuna varılabilir. Yine Tablo 21, 22, 28 ve 29 ortak değerlendirildiğindeyse, kız çocuklarının ev içi çalışma oranlarının (%56.5) erkek çocuklarının ev içi çalışma oranlarından (%8.8) 7 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, ailelerin ev içi veya dışında çalışma kavramına toplumsal cinsiyet rolleri üzerinden bakışı irdelenebilir.

Görüşülenlerin %76'sı ev içinde kız çocuklarının "0-2" saat aralığında çalıştığını belirtmiştir. Çocukların %19.5'i "3-5" saat aralığında çalışırken %4.5'inin ise 5 saat ve üstü bir süreyle ev içinde çalıştığı belirtilmiştir. Araştırma örnekleminin %88.5'i ev içinde erkek çocuklarının "0-2" saat aralığında çalıştığını belirtmiştir. Çocukların %9.6'sı "3-5" saat aralığında çalışırken %2'sinin ise 5 saat ve üstü bir süreyle ev içinde çalıştığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak; ev içinde kız çocuklarının erkek çocuklarına göre 3 katı daha yoğun çalışması söz konusuysa, ev dışındaysa tersi durum yaşanmaktadır. Bu nedenle kız çocuklarının erkek çocuklara göre hem daha fazla sayıda hem de daha fazla sürelerde çalıştığı söylenebilir.

- *Çalışan çocukların yaşı ve eğitim durumu çoğunlukla irade beyanında bulunamayan yaş ve eğitim çağındadır.*

Çalıştırılan kız çocukların yaş ortalaması %43 ile "8-12" yaş aralığında

---

⁹Yaşlanmaya hazır mıyız?, Röportaj – Özgür Arun, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://www.sivilsayfalar.org/yaslanmaya-hazir-miyiz/>

yoğunlaşmaktadır.Bu oranı %30 ile “13-15” yaş aralığı takip etmekte, %25’lik bir orandaysa “15 yaş üstü” çalışan çocuk görülmektedir. %2.4’lük bir oran ise 7 yaş altı çocuk çalıştırdığını belirtmiştir.

Erkek çocukların yaş ortalaması ise %53 ile “8-12” yaş aralığında yoğunlaşmaktadır.Bu oranı %26.5 ile “13-15” yaş aralığı takip etmekte, %16.3’lük bir orandaysa “15 yaş üstü” çalışan erkek çocuk görülmektedir. %4.1’lik bir oran ise 7 yaş altı çocuk çalıştırdığını belirtmiştir.

Hanedeki kız çocukları %34’lük yoğunluklu bir oranla İlkokul mezunudur.%29 Ortaokul mezunu, %24’ü Lise Mezunu, %3’ü ise Üniversite öğrencisidir.Bu çocukların %9.4’ü okuma yazma bilmezken, yine %1.3’lük bir oranda ise okur yazar olan çocuklar bulunmaktadır.

Erkek çocukları ise %32’lik bir oranla Ortaokul mezunudur.%26 İlkokul mezunu, %21’i Lise Mezunu, %7’si ise Üniversite öğrencisidir. Bu çocukların %13.6’sı okuma yazma bilmezken, yine %0.5’lik bir oranda ise sadece okur yazar olan çocuklar bulunmaktadır.

Ev içi çocuk işçiliğinin özellikle, irade beyanında bulunamayan, yoğunlukla ilkokul çağındaki çocuklarda görülüyor olması dikkat çekicidir.

- *Ev içi çalıştırılan çocuklar yaptıkları işten küçük oranda harçlık alsa da çocuklar ev içinde ucuz iş gücü konumundadır.*

Görüşülenlerin %80’i çocuklarına ev içi işlerdeki kazançlarından harçlık veriyorken, %5’i hiç vermemektedir.

193 hanenin toplamda 136’sı çocuğunun ev içi emeği karşılığında bir kazancı olduğunu belirtmiştir. Çocuğun kazancı olduğunu beyan edenlerin %98.5’i, çocukların ev içindeki işçilikleri karşılığında elde ettikleri kazancı “300 TL ve altı” olarak belirtmiş, %1.5’i ise “301-600 TL” kazanç ifade etmiştir. Bu durum, ev içi emekleri karşılığında çocukların önemli derecede ucuz işçilik yaptıklarını ortaya koymaktadır. Çocukların yoğun emekleri karşılığında elde ettikleri kazanç, Türk-İş’in duyurduğu “Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Raporunda”¹⁰ belirtilmiş açlık sınırı olan 1432 TL’nin neredeyse beşte birine denktir.

Çocuğun emeği ile birlikte ev içi işçilikten aylık net hane kazancını “300 TL ve altı” olarak belirtenlerin oranı %40.4 iken, “301-600” arası %39, “601-900” arası %10’dur. 900 TL ve üstü kazanç belirtenlerin oranı ise toplamda sadece %4.7 ile sınırlı kalmıştır.Verilerden hareketle, bu hanelere gelen gelirin önemli bir kısmının çocuk emeğine dayandığı ve çocuğun kazancının hane içi gelirine doğrudan katkı sunduğu söylenebilir.

3.3. Ev İçi İş Algısı ve Yaklaşımlar

¹⁰ Aralık 2016 Açlık ve Yoksulluk Sınırı Açıklandı, Son güncelleme: 02.03.2017, http://www.teksif.org.tr/aralik-2016-aclik-ve-yoksulluk-siniri-1432-tl-icerik_10248-1.html

➤ *Çocuklar başka bir seçenekleri olmadığı için ev içi işlere mecburen katılmaktadır.*

Ailelerin % 26 sı çocukların ev içi işlere kendi isteğiyle katıldığını beyan etmektedir. %27.5'i "Ben çağırıyorum", %11'i "Okuldan gelince dahil oluyor", %7'si "Dersleri bittikten sonra dahil oluyor" ve %1 ise "Yaz aylarında dahil oluyor" yanıtlarını vermiştir. Çocukların ev içi işlere dahil olmayı nasıl karşıladıkları yönündeki soruya ebeveynlerden alınan yanıtlara göre hane içindeki çocukların %30.1'i harçlık aldığı için ev içi işlere dahil olmayı istemektedir. %26.4'ünün "isteksiz yapıyor" olduğu belirtilirken %9.3'ü ise ev içi işleri eğlenceli bulduğu için dahil olmaktadır. %3.6'sı "ebeveyne yardımcı olmak için", %3.1'i "isteyerek", %0.5'i ise "yapması gerektiğini bildiği için ev işi işlere dahil olmayı tercih etmektedir. Sonuç olarak, çocukların ev içi işlere gönüllü dahil olmasına yönelik olumsuz cevaplar toplamda %16 iken, gönülsüz dahil olduğunu ifade edenlerin oranı ise %57.1'i bulmaktadır.

➤ *Haneler çocuktan gelir muhtaç*

Öte yandan çocuğun emeğinden vazgeçebilecek ailelerin oranı sadece % 3.6 ("Çocuğa bir daha iş vermem + "Ben yaparım" yanıtları) olarak görülmektedir. Bu durum da ailelerin çocuğun ev içi emeğinden vazgeçemediğini ifade etmektedir. Ek olarak, "Cevap yok" oranının %66,8 gibi bu denli yüksek olması, ev içi çocuk işçiliği konusundaki hassasiyete dair normatif (değer yargısal / olması gereken) bir durum olarak görülebilir.

Görüşülenlerin %61.1'i çocukların çalıştırılması ile ilgili kanuni yaş sınırını bilmediklerini ifade etmektedir. Öte yandan %38.3'ü ise bildiklerini belirtmişlerdir. Çocuk işçiliğinde kanuni yaş sınırına dair bu bilgi eksikliğinin, çalışma yaşamı ve çalışma mevzuatı ile ilgili yeterli farkındalık çalışması yapılmadığından kaynaklandığı ve geleneksel / kültürel değerlerin de bu konuda etken olduğu söylenebilir.

Çocuk işçiliğinin yasaklanması hakkında Katılımcının %76.2'si "olumlu" düşünmektedir. Ev içi çocuk işçiliğini olumsuzlayan (Tablo37) yanıtlarla çeliştiği görülen bu yoğunlukta yanıtların, bir kısmının normatif (değer yargısal) olduğu ancak buna rağmen ailelerin büyük oranda çocuk işçiliğine karşı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, çocuk işçiliğinin yasaklanmasına dair "olumsuz" yanıt oranı ise %11.9'dur. "Konu hakkında fikrim yok" %11.4 iken "Cevap yok" %0.5'tir. Ailelerin %64'ü çocukların çalıştırılmasına kesinlikle karşı çıkmaktadır. Öte yandan ailelerin toplamda %26.5'i de çocukların (zarar görmezse) çalışabileceğini belirtmektedir.

Bu tablodan hareketle, yoksulluk üzerinden yapılacak bir okumayla, çalışmasının ailelerce istenmemesine rağmen çocukların ev içi işçilikte gönüllü / gönülsüz yoğun katılımlarını Türkiye'deki yoksullukla mücadele etme deneyimleri üzerinden yorumlamak gerekir. Ailelerin ev içi işçilik ve çocuk işçiliğine dair en temel gerekçeleri aslında yoksulluktur. Geçim kaygısı nedeniyle çocukların çalışmasını istemektedirler.

➤ *Çocuğun çalışmasına yönelik kanaatler genellikle olumsuz.*

Her ne kadar toplamda yaklaşık % 48 lik bir oran memnun vb yönde fikir belirtmişse de, karasızların(%5.7) ve soruyu yanıtızsız bırakan (%27.5) ailelerin oranı ele alındığında ev içi çocuk işçiliğinin aileler için hassas bir konu olduğu belirtilebilir. Ayrıca, görüşülenlerin %19'u ise çocuğunun ev içi işçilik yapıyor olmasından memnun olmadığını belirtmektedir. Bu durum, ailelerin sosyo-ekonomik nedenlerle çocuklarını istemeden de olsa çalıştırmak zorunda kaldıkları şeklinde okunabilir.

Örneklemede, çocuğunun çalışması yönünde memnuniyet bildirenlerin gerekçeleri %62 ile "Sorumluluk sahibi oluyor", %15 ile "Geçime katkısı oluyor", %13 ile "Okul harçlığı çıkıyor", %7.5 ile "Meslek öğreniyor" ve %1.1 er oranla "Sağa sola gitmiyor", "Bana kolaylık oluyor" ve "Daha cabuk yapıyorum" şeklinde sıralanmaktadır.

- *Ev içi çocuk ve kadın emeği toplumsal cinsiyet rollerinden etkilenmektedir. Ev içinde işçilik, yoksulluk ve toplumsal cinsiyet normları sebebiyle çocuk ve kadınlar için bir mecburiyete dönüşmektedir.*

Görüşülenlere neden ev içine iş aldıklarına dair yöneltilen sorulara alınan yanıtlardan ilki %30.6 ile "Dışarda çalışırsam çocuklarımı bırakabileceğim bir yer yok" şeklindedir. Ardından %23.8 "İhtiyaç olduğu için", %13.5 "Geçime ek katkı olsun diye", %12.4 "Eşim dışarda çalışmama izin vermiyor" ve diğer yanıtlar gelmektedir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere, ev içi bakım hizmetlerinin devletin gereken nitelikli, yaygın ve ücretsiz bakım hizmetlerini sağlaması ile kadının üzerinden alınması halinde kadınların iş yaşamına katılımının daha mümkün hale gelebileceği söylenebilir.

Yine eşlerin kadınların dışarda çalışmasına müsaade etmeyecek konumdaki nitelikleri de Kadın emeğinin istihdam dışı kalmasına bir başka gerekçe olabilmektedir. DİSK-Ar'ın Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*¹¹ kadın işsizliğinin boyutlarını ortaya koymaktadır. Araştırmadaki verilere göre Mart 2016'da yüzde 11,8 olarak gerçekleşen kadın işsizliği ortalama işsizlik oranının oldukça üzerindedir. Tarım dışı kadın işsizliği yüzde 15,4 iken, tarım dışı genç kadın işsizliği ise yüzde 22,9 ile en yüksek işsizlik türüdür. Yüksek öğrenimli kadın işsiz oranı ise yüzde 13,4'tür. Tabloda dikkat çeken bir diğer nokta ise, kadınların sadece %1'inin "Çalışmak istediğimiz için" yanıtını vermiş olmalarıdır.

- *Ailelerin önceliği iş ve müşterileridir. Ev içi işin mecburiyete dayanması haneleri "müşteri odaklı" hale getirmektedir.*

Çocukların ev içinde çalıştırılırken aile tarafından öncelikli olarak dikkat edilen hususa ilişkin soruya verilen yanıtlar %23.3 "İşin düzgün / temiz olması", %14.5 "Çocuğun okulunu aksatmaması", %11.4 "Çocuğa uygun olması", %9.8 "İşin güvenilir olması", %8.3 "İşin kolay olması", %3.6 "İşin çocuğu yormaması" ve %1 ise "İşin bol kazançlı olması" yönündedir.

Katılımcının önceliklerine dair soruya verilen yanıtlar toplamda %49.8 ile "Müşteri memnuniyetim" ve "Müşterilerimin gözünde güvenilir bir insan olmam" yönündedir. Bu

¹¹Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2016/06/disk-ar-imalat-sanayinde-istihdam-azaliyor/>

yanıtların %22.8'i "Çocuklarımla gözünde güvenilir bir insan olmam" iken, %15.5'i "Ailemin gözünde güvenilir bir insan olmam", %6.7'si "Satış" ve %0.5 ile "Çevremde gözünde güvenilir bir insan olmam" şeklindedir. "Diğer / Cevap yok / Fikrim yok" ve "Hiçbiri" yanıtları toplamda %4.6 olmuştur. Bu tablo, ebeveyn annelerin yapıyor oldukları işin sürekliliği için müşteri odaklı bir öncelik sıralaması yaptığı ve annelerin önceliğinin iş olduğu şeklinde okunabilir. Bu yanıtların annelerin önceliklerine dair veriler sunan ADHOC'un Annemetre raporuyla ¹² kıyaslamalı bir okuması önerilmektedir. Zira Annemetre raporunda öncelik sıralamasında "Çocuğum" yanıtı ilk sırada yer almaktadır. Çocukların ev içi işlerde yer aldığı hanelerde bu durumun tam tersi olduğu görülmektedir. Bu araştırma çerçevesinde annelerin fason işçilikler söz konusu olduğunda önceliğinin iş olduğu görülmekte ve güven önceliğinde müşteriler önde gelmektedir. ADHOC'un aynı araştırmasında annelerin çocuklarının geleceğine dair beklentileri sorulduğunda önce iş sonra eş olduğu görülmektedir. Bu araştırma kapsamında da benzer bir eğilim bulunmaktadır. Katılımcının, çocuklarının gelecekte ne olmalarını istediğine dair soruya yanıtı %65 ile "Okumuş", %61 ile "Meslek sahibi", %11.4 ile "İş sahibi/Esnaf", %6.7 ile "Aile sahibi" olmuştur. Bu durum ailelerin çocuklarına dair önceliklerinde Eğitimin ve dolayısıyla bir meslek sahibi olmanın ilk sırada yer aldığını göstermektedir. Görüşülenlerin %87.6'sının yapıyor oldukları işi çocuklarının devam ettirmesini istemedikleri açıkça görülmektedir. Katılımcının %10'unun ise bu soruya verdiği "Evet" cevabı, çocuklarının ev içi emeklerine muhtaç olduklarını ortaya koymaktadır.

3.4. Ev İçi İşçiliğin Hanelere ve Çocuklara Etkileri

- *Yoksulluk ve Çocuk işçiliği ebeveyn çocuk ilişkisini olumsuz etkilemekte; aileler çocukların ihtiyaçlarına cevap verememektedir.*

Çocuğun ev içinde çalışmasının gelişimini etkilemesine dair fikirlerinin sorulduğu araştırma Katılımcının yanıtları toplamda %16.6 "kötü etkilediği" yönünde olurken, %9.3 gibi bir oranda ise "iyi etkilediğine" yönelik olmuştur. "Etkilemiyor" yanıtının %44.6 da olması da dikkat çekici orandadır. Öte yandan, "Fikrim yok" ve "Cevap yok" yanıtlarının da toplamda %29.6 olması ailelerin bu konudaki fikirlerini belirtmiyor oluşlarına dair önemli bir orandır.

Ev içi işçiliğin çocuğun eğitim hayatına etkisinin sorulduğu örneklemeden gelen yanıtlar %51.3 "Etkilemiyor", toplamda %18.7 "Kötü+Çok kötü etkiliyor", %1 "İyi etkiliyor" ve %29.1 "Cevap yok+Fikrim yok" yönündedir. Neticede katılımcıların yarısı ev içi işçiliğin çocuğunun eğitim hayatını etkilemediğini düşünürken beşte biri kötü etkilediğini belirtmektedir.

Ev içi işçiliğin çocuğun sosyal hayatına etkisinin sorulduğu ebeveynlerden alınan yanıtlara göre %47.7 "Etkilemiyor", toplamda %15.6 "Kötü+Çok kötü etkiliyor", %7.3

¹²Anneler Ne Diyor? Annemetre, Adhoc, Son güncelleme 027.02.2017, http://www.adhoc.com.tr/wp-content/uploads/2014/10/14770adhoc_Rapor.pdf

“İyi etkiliyor” ve %29.6 “Cevap yok+Fikrim yok” yönündedir. Katılımcıların yarıya yakını ev içi işçiliğin çocuğunun sosyal hayatını etkilemediğini düşünürken yaklaşık yedide biri kötü etkilediğini belirtmektedir.

Görüşülen ebeveyn annelerin çocuklarla ilişkilerine dair, toplamda %36.9’undan gelen “Agresif oluyorum” ve “İletişim kurmuyorum” yanıtlarına bakıldığında, ev içi işçilik nedeniyle çocuklara yönelik bir negatif yönelim geliştirildiği söylenebilir. Dolayısıyla, ev içi çalışma meselesinde aile içi şiddetin önemsizmesi gereken bir konu olduğu düşünülmektedir. Toplamda %37.4’lük bir oran “İlgilenecek vaktim olmuyor” ve “Çocuğuma zaman ayıramıyorum” yanıtlarıyla, çocuklarına ihtiyaçlara cevap verecek düzeyde zaman ayıramadığını düşünmektedir.

Hanelerin en az üçte biri (%31.1) ev içi işçiliğin çocuklarıyla ilişkilerini etkilediğini belirtmektedir. Konunun hassasiyeti nedeniyle, “Hayır etkilemiyor” olarak verilen yanıtların (%58) bir kısmının normatif (değer yargısal) olduğu düşünülmektedir. Ancak önemsenecek olan büyük oranda bir “Evet” cevabı verilmiş olmasıdır. Bu nedenle önceki tablolarla birlikte düşünüldüğünde, daha yüksek oranda bir evet olduğu öngörülebilir. Dolayısıyla ev içi işçiliğin çocuk ebeveyn ilişkisini doğrudan ve büyük oranda olumsuz etkileyen bir etmen olduğu görülmektedir. Nitekim negatif yönelim içeren “Çocuğumla konuşmam”, “Çocuğumu cezalandırırım”, “Aile içinde gerginlik olur”, “Çocuğa bir daha iş vermem”, “Çocuğa daha fazla iş veririm”, “Kızarıyorum”, “Bağırıp çağırırım” yanıtlarının toplam oranı %31.6’dır. Bu durumda ev içi işçiliğin kadına ve çocuğa yönelik şiddetin nedenlerinden biri olduğu söylenebilir.

Çocukların yaşam alanında işçilik yapıp yapılmadığını anlamak amacıyla yöneltilmiş olan, işin evin hangi bölümünde yapıldığına dair soruya verilen yanıtlar, %73.1 “Oturma odasında”, %11.4 “Evin bahçesinde / avlusunda / kapısında”, %6.7 “Evin her yerinde”, %3.6 “Mutfakta”, %3.1 “Evde iş için ayrı bir oda var”, %1 “Çocuk odasında”, %0.5’er oranla “Banyoda” ve “Bodrumunda” yönündedir.

Katılımcının %65.3’ünün çocuğunun yaşam alanında iş yapılmadığını beyan ettiği bu soruda kalan yanıtlar % 18.7 “Kısmen”, %10.9 “Evet”, ve %5.2 “Cevap yok” şeklindedir. Bu sonuçlarla, ailelerin çocukların yaşam alanlarını kullanmamaya özen gösterdikleri söylenebilir.

➤ *Çocuk emeğine dayalı haneler ekonoimiki krizlerde daha da kırılğan hale gelmektedir.*

Görüşülenlerin ne zamandan beridir ev içinde iş yaptıklarına dair soruya verilen yanıtlar %55 ile “2012 ve sonrası”, %28.5 ile “2006-2011”, %8.8 ile “2000-2005”, % 5.2 “1994-1999” ve %1.6 “1994 ve öncesi” olmuştur. Bu veriler, ev içi işçiliğin özellikle son beş yılda iki katı ve son on yıldaysa 6 katı bir yükselme gösterdiğine ifade etmektedir. DİSK-Ar’ın Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*¹³ ile birlikte değerlendirildiğinde, imalat sektörünün istihdamında yaşanan sadece 2016 yılı içindeki 0.8’lik azalmanın (41 bin kişi) ev içi işçilikle ilişkili olduğu söylenebilir.

¹³Mart 2016 dönemi *Hanehalkı İşgücü Araştırması*, Son güncelleme: 01.03.2017, <http://disk.org.tr/2016/06/disk-ar-imalat-sanayinde-istihdam-azaliyor/>

Katılımcının hane bazında ÷lkedeki ekonomik krizden etkilenip etkilenmediğine dair soruya verilen yanıtlar toplamda %89.6 olarak hanelerin ekonomik krizden etkilendiğı yönündedir. Bu yanıtların %65.8'i "Evet oldukça" etkilendi derken, %23.8'i ise "Biraz etkilendi" yanıtını vermiştir. Hane ekonomik krizden etkilenmedi diyenlerin oranı sadece %5.7 ile sınırlı kalmış, "Belirsiz" ve "Cevap yok" yanıtları toplamda %4.6 olmuştur. Bu tablodan, on hanenin dokuzunun söz konusu ekonomik krizden etkilendiğı şeklinde bir sonuç çıkarılabilir.